

ΔΗΜ. ΛΟΥΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΦΩΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΜΥΘΟΥΣ ΜΑΣ

(ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ-ΑΙΝΙΓΜΑΤΑ- ΓΛΩΣΣΟΔΕΤΕΣ).

*«Κάνας μύθος δέν εἶναι φεματινός».
(Παροιμία).*

ΤΟΜΟΣ Α΄

1926

Πίνακας περιεχομένων

Εἰσαγωγή.....	3
Προλεγόμενα.....	4
ΚΕΦ. Α΄.....	6
Παροιμίες Για Τὸ Θεὸ.....	6
ΚΕΦ. Β΄.....	8
Παροιμίες Για Τοὺς Γονεῖς.....	8
ΚΕΦ. Γ΄.....	9
Παροιμίες για τὴν πατρίδα.....	9
ΚΕΦ. Δ΄.....	10
Α. Ἠθικὲς Ἀντιλήψεις.....	10
Β. Οἱ ἀντίστοιχες, κι ἄλλες κακίες.....	13
ΚΕΦ. Ε΄.....	16
Ἡ Ἀντίληψη Τῆς Ζωῆς.....	16
ΚΕΦ. ΣΤ΄.....	28
Ὁ Χρόνος. Ἡ Φύση. Οἱ Καιροὶ.....	28
ΚΕΦ. Ζ΄.....	31
Αἰνίγματα.....	31
ΚΕΦ. Η΄.....	40
Λύσεις Τῶν Αἰνιγμάτων.....	40
ΚΕΦ. Θ΄.....	41
Γλωσσοδέτες.....	41
ΚΕΦ. Ι΄.....	44
Ποιὲς ἰδέες ἀντιπροσωπεύουν οἱ παροιμίες.....	44
Σημείωση.....	47

Εἰσαγωγή

Ὅλοι ἀναγνωρίζουν σήμερον ὅτι ὁ πόλεμος εἰς ὄλους τοὺς λαούς, ἀλλοῦ περισσότερον καὶ ἀλλοῦ ὀλιγώτερον, ἐπέφερε μέγαν κλονισμόν εἰς τὸν ἠθικὸν βίον των σαλεύσας τὴν πίστιν εἰς τὰς ἀξίας, αἱ ὁποῖαι ἀπετέλουν αὐτὰ τὰ θεμέλια αὐτοῦ, ἡ δὲ συγκέντρωσις εἰς τὰς πόλεις ἀποχρωματίζει καὶ φθείρει τὸν ἔθνικὸν βίον, καὶ καταβάλλονται πανταχόθεν προσπάθειαι καὶ ἀναζητοῦνται πανταχόθεν μέσα διὰ νὰ στηριχθῇ ἐκ νέου ὁ ἠθικὸς βίος, διὰ νὰ ἀποκτήσῃ ἐκ νέου ἔρμα ἢ ζωὴ καὶ νὰ τονωθῇ τὸ καταπίπτον ἔθνικὸν αἶσθημα. Μέσα εἰς τὰς προσπάθειαις αὐτὰς εὐρέθησαν καὶ πολλοί, ἰδίως ἐν Γερμανίᾳ, οἱ ὁποῖοι ἔκαμαν τὴν πολὺ ἀπλῆν, ἀλλὰ καὶ πολὺ ὀρθὴν σκέψιν, ὅτι τὰ μέσα τῆς τονώσεως τοῦ ἠθικοῦ καὶ ἔθνικοῦ βίου ἔπρεπε ν' ἀναζητηθοῦν εἰς αὐτὸν τὸν ψυχικὸν βίον τοῦ λαοῦ καὶ τὰ δημιουργήματά του, τοὺς μύθους δηλαδὴ καὶ τὰς παραδόσεις του, τὰ ἄσματα καὶ τὰ παραμύθια του, τὰς παροιμίας καὶ τὰ γνωμικά του, καὶ ἤρχισεν «ἀτελείωτος σειρὰ δημοσιεύσεων, τῶν ὁποίων σκοπὸς εἶναι ὄχι μόνον ἡ θεωρητικὴ ἔρευνα τῶν ἐκδηλώσεων τοῦ βίου τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ καὶ ἡ διδασκαλία αὐτοῦ τοῦ λαοῦ, ὅπως ἀναγνωρίσῃ καὶ ἐννοήσῃ καὶ ἀγαπήσῃ αὐτὸς ἑαυτὸν καὶ στηριχθῇ εἰς τὴν σταδιοδρομίαν του ἐπὶ τῶν ἠθικῶν ἀρχῶν, τὰς ὁποίας ὁ ἴδιος ἐπὶ τῇ βάσει ὑγιοῦς τῆς ζωῆς ἀντιλήψεως καὶ ὀρθῆς τῶν πραγμάτων τοῦ βίου ἐκτιμήσεως θυμοσοφῶν ἐδημιούργησε.

Τὴν αὐτὴν σκέψιν ἔκαμε καὶ ὁ φίλος τοῦ λαοῦ Λουκόπουλος, ὁ ὁποῖος ἕως τώρα μὲ τὰς πολυτίμους λαογραφικὰς συλλογὰς καὶ μελέτας του ἐξ Αἰτωλίας καὶ Μακεδονίας παρέσχε σπουδαιοτάτας ὑπηρεσίας εἰς τὴν ἑλληνικὴν λαογραφίαν. Ἐσκέφθη δηλαδὴ πολὺ σωστὰ ὅτι τὰ λαογραφικὰ κειμήλια δὲν εἶναι ὅλα νεκρὰ ἀπολιθώματα, κατάλληλα μόνον διὰ τὰ γραφεῖα τῶν ἐπιστημόνων πρὸς ἀνίχνευσιν τοῦ παρελθόντος, ἀλλὰ τὰ πλεῖστα ζοῦν ἀκόμη εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ λαοῦ καὶ κανονίζουν τὰς σκέψεις καὶ τὰς πράξεις του, ἔχουν σημασίαν διὰ τὴν ζωὴν του, καὶ ὅτι τώρα μάλιστα πού ἤρχισε νὰ τὰ λησμονῇ, ἦτο καιρὸς νὰ τοῦ ξαναδοθοῦν διὰ νὰ ξαναβρῇ τὸν ἑαυτὸν του. Καὶ ἤρχισεν ἀπὸ τὰς παροιμίας, τὰς ὁποίας μὲ πολλὴν ἐπιμέλειαν καὶ ἐπίγνωσιν τοῦ σκοποῦ τὸν ἐσταχυολόγησε καὶ κατέταξε κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ φαίνωνται φανερὰ αἱ ἠθικαὶ ἰδέαι, εἰς τὰς ὁποίας πιστεύει ὁ λαός, καὶ οἱ βιωτικοὶ κανόνες, τοὺς ὁποίους οὗτος ἐκ τῆς πείρας τοῦ βίου ἀντλήσας ἔχει ὀδηγοὺς εἰς τὰς πράξεις του. Τὰ ἐν τέλει ὀλίγα αἰνίγματα καὶ γλωσσοδέται προσετέθησαν σκοπιμώτατα, διὰ νὰ καταστήσουν τὸ βιβλίον ἐλκυστικώτερον διὰ τὰ παιδιά καὶ προκαλέσουν τὴν ἀνάγνωσιν αὐτοῦ. Τὸ βιβλίον ἐν τῷ συνόλω πληροῖ τὸν σκοπὸν του καὶ εὐχόμεθα νὰ συνεχίσῃ τὸ ἔργον του, ὁ κ. Λουκόπουλος, εὖρη δὲ καὶ ἄλλους μεταξὺ τοῦ διδασκαλικοῦ κόσμου μιμητάς.

ΣΤΙΛΠΩΝ ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ

Προλεγόμενα

Ὅπως ἔχει τὴ λογοτεχνία του ὁ λαὸς καὶ μ' ἐπιμέλεια τὴ φυλάει στὴ μνήμη του, καὶ τὴν παραδίδει ἀπὸ γενιὰ σὲ γενιὰ, κι' αὐτὴ εἶναι ἡ λαϊκὴ ποίηση, τὸ παραμῦθι, τὰ αἰνίγματα, ἔτσι ἔχει καὶ τὴ φιλοσοφία του. Πόσες γενιές δούλεψαν πίσω ἀπὸ τὸ παρὸν τοῦ λαοῦ γιὰ νὰ βγοῦν αὐτὰ τὰ διαμάντια, εἶναι ἀπολύτως ἀδύνατο νὰ προσδιορίση κανένας. Ἐκεῖνο ποὺ μὲ βεβαιότητα μπορεῖ νὰ πῆ, εἶναι, πὼς πολλές ἀπ' αὐτὲς ἔχουν ζωὴ χιλιάδων χρονῶν, ὥστε οὔτε ἡ γραφτὴ ἱστορία δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ τὴν παρακολουθήση.

Πόσο μυαλὸ ἀνθρώπινο ξωδιάστηκε γιὰ νὰ βγῆ στὸ φανερὸ ἡ ἐπιγραμματικὴ αὐτὴ φιλοσοφία καὶ νὰ πάρη τὴ μορφὴ τῆς παροιμίας, ὕστερα ἀπὸ ὅσα παραπάνω εἶπα, εἶναι περιττὸ νὰ εἰπωθῆ, ἀφοῦ εὐκόλα ἐννοεῖται. Πόσο ὅμως ἀσάλευτες ἀλήθειες ἐκφράζουν οἱ ἀθάνατες αὐτὲς ρήσεις, τὸ μαρτυρεῖ τὸ αἰώνιο κῦρος, μὲ τὸ ὁποῖον τὶς περιβάλλει τὸ λαϊκὸ πνεῦμα.

Μιὰ καὶ μόνη παροιμία πολλὰς φορὲς περιέχει ὁλόκληρη πρακτικὴ φιλοσοφία. Καὶ νά, γιὰτὶ μπορεῖ νὰ πῆ κανεὶς, πὼς μὲ τὶς παροιμίες κανονίζει ὁλόκληρο τὸν ἠθικόν του βίον ὁ λαός. Χωρὶς αὐτὲς ἴσως θὰ περνοῦσε τὰ πολυδαίδαλα μονοπάτια τῆς ζωῆς ὁ ἄνθρωπος σὰν καράβι ἀτιμόνιστο.

Οἱ παροιμίες τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ εἶναι ἄπειρες· ἓνας ὁλόκληρος θησαυρὸς ποὺ καὶ πολύτομο ἔργο ἴσως δὲ θὰ τὶς χωροῦσε. Ὁ μακαρίτης Ν. Πολίτης, ὁ βαθυστόχαστος ἐκεῖνος ἐπιστήμονας, καλλιερῶντας σ' ὅλο τὸ βίον του τὸ ἐντελῶς μέχρις αὐτοῦ χέρσο χωράφι τῆς ἑλληνικῆς λαογραφίας μάζεψε πολλὰς χιλιάδες, κι' ἀπ' αὐτὲς δημοσίεψε τέσσερες μεγάλους τόμους· (δὲν πρόφτασε δυστυχῶς νὰ συμπληρώσῃ τὸ κολοσσιαῖο ἔργο του). Οἱ πιὸ πολλὰς βρίσκονται ἀποδελτιωμένες στὸ Λαογραφικὸ ἀρχεῖο. Ἐπίσης καὶ στὸ περιοδικὸ τῆς ἑλληνικῆς λαογραφικῆς ἐταιρείας «Λαογραφία» εἶναι ἀποθησαυρισμένες χιλιάδες παροιμίες ἀπὸ τὰ διάφορα μέρη τοῦ ἑλληνισμοῦ. Ἀλλὰ κι' ἄπειρες ἄλλες ἀδημοσίευτες βρίσκονται στὸ Λαογραφικὸ ἀρχεῖο καὶ ποιὸς ξέρει νὰ ὀρίση καὶ πόσες ἄλλες μένουνε ἀμάζευτες ἀκόμα στὸ στόμα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν παραπάνω παροιμιῶν, ποὺ γιὰ νὰ τὶς βρῶ, πολὺ πρόθυμα ἔβαλε στὴ διάθεσή μου τὸ Λαογραφικὸ ἀρχεῖο ὁ διευθυντὴς του κ. Κυριακίδης, τὸν ὁποῖο ἐδῶ εὐχαριστῶ, κι' ἀπ' ὅσες ἐγὼ ὁ ἴδιος ἔχω συμμαζεμένες, διάλεξα τὶς πιὸ γνωστὰς καὶ χρήσιμες στὸν ἠθικὸ καὶ πρακτικὸ βίον τοῦ ἀνθρώπου καὶ μὲ κάποια ἐρμηνεῖα τῶν περιπτώσεων τῆς ἐφαρμογῆς των ἀποφάσισα νὰ τὶς προσφέρω στὴ νεολαία· καὶ γιὰτὶ ὄχι καὶ στοὺς ἠλικιωμένους.

Στὴ μεταβατικὴ αὐτὴ περίοδο τοῦ ἐθνικοῦ μας βίου, ὅπου διάφορα κοινωνικῶς καὶ ἱστορικῶς ἐπιβλαβῆ ρεύματα νέων ἰδεῶν - δὲν ἀρνοῦμαι βέβαια μὲ τοῦτο τὴν εὐεργετικὴν ροπὴν πόχουν στὴ ζωὴ οἱ πιὸ πολλὰς ἀπὸ τὶς νέες ἰδέες - διασταυρῶνονται μὲ ὀρμή, ποὺ κινδυνεύει νὰ παρασύρῃ κάθε παλιότερη ἠθικὴ καὶ κοινωνικὴ ἀντίληψη, ἀποφάσισα κι' ἐγὼ μὲ τὴ μικρὴ μου αὐτὴ ἐργασία νὰ θέσω ἓνα μικρὸ πρόχωμα. Ἄν μπορέσω νὰ ὠφελήσω, ἔστω καὶ λίγο, ἐνώνοντας τὴν προσπάθειά μου καὶ μὲ παρόμοιες προσπάθειες ἄλλων, θὰ εἶμαι εὐτυχής. Στὴν ἰδέα αὐτὴ τοῦ νὰ κατωρθώσω νὰ στρέψω τὴν προσοχὴ τῆς νεολαίας, νὰ θελήσῃ νὰ ὠφεληθῆ ἀπὸ τοὺς ἠθικούς

θησαυροὺς τῶν προκατόχων γενιῶν, νομίζω πῶς θὰ εὔρω τὴν πρέπουσα ἐνθάρρυνση ἀπὸ τὸ συναδελφικὸ ἰδίως κόσμο. Κι' ἀπ' αὐτὴ τὴν ἐλπίδα ξεκινῶντας προβαίνω στὴν ἔκδοση τῆς μικρῆς αὐτῆς συλλογῆς, στὸ τέλος τῆς ὁποίας γιὰ ποικιλία κι εὐχάριστη ἐνασχόληση τῶν παιδιῶν προσθέτω διαλεχτὰ λαϊκὰ αἰνίγματα καὶ γλωσσοδέτες.

Ἔγραφα στὴν Ἀθήνα τὸν Ἰούνιο τοῦ 1925.

Δημ. Λουκόπουλος

www.pentalofo.gr

ΚΕΦ. Α΄**Παροιμίες Γιὰ Τὸ Θεὸ**

Τίποτε δὲ ξεφεύγει ἀπὸ τὸ μάτι τοῦ Θεοῦ.

Ὅσο καὶ ἂν προσπαθῇ νὰ κρύψῃ ὁ ἄνθρωπος τὶς σκέψεις καὶ πράξεις του ἀπὸ τὸ θεό, δὲν τὸ κατορθώνει. Νὰ οἱ παροιμίες τὶ λένε.

1. Ὁ Θεὸς εἶναι ψηλά, μὰ χαμηλὰ θωρεῖ.
2. Ὁ Θεὸς ὅλα τὰ βλέπει.

Τὶ εἶναι ὁ Θεός; τὸ λένε οἱ παροιμίες:

3. Ἐνας εἶναι ὁ Θεός.
4. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὁ Θεός.

Κανένα ἀπὸ τὰ κακά, ποὺ κάνει ὁ ἄνθρωπος, δὲ μένει ἀτιμώρητο ἀπὸ τὸ Θεό. Αὐτὸ καὶ τὰ ἴδια μας τὰ μάτια τὸ μαρτυροῦν κι οἱ ἱστορίες ποὺ διαβάζουμε, ἀλλὰ καὶ οἱ παροιμίες πιὸ χτυπητά.

5. Βλέπει ὁ Θεὸς τὸ ἄδικο.
6. Ὁ Θεὸς ἀργεῖ μὰ δὲν ἀλησμονεῖ.

Κι ἅμα κανένας δείχνῃ διάθεση νὰ κάμῃ κακό:

7. Τήρα καὶ κατὰ τὸ Θεό.

Τὶ ἀριστουργηματικὰ μᾶς τὸ λέει γιὰ τὴ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ ἢ παροιμία!

8. Ὁ Θεὸς μεράζει τὰ ροῦχα κατὰ τὴν κρουάδα.

Ὁ Θεὸς βοηθαεῖ πάντοτε τὸν καλὸν τὸν ἄνθρωπο. Εἶναι μαζί του καὶ τοῦ χαρίζει καλὰ ὅσα πρέπει. Μὲ τὸ Θεὸ νὰ μὴ τὰ βάνῃ κανένας. Σὲ κάθε μας πράξη πρέπει νὰ ὑπολογίζουμε τὴ θέληση τοῦ Θεοῦ. Σοφὰ κάνουν ὅσοι, τὴν εὐχὴ ποὺ τοὺς λένε καμιὰ φορὰ γιὰ κάτι, τὴ διευθύνουν στ' αὐτὶ τοῦ Θεοῦ.

9. Ἄμα ἔχῃς τὸ Θεὸ βοηθό, μὴ φοβᾶσαι κανένα.
10. Ὅσα σοῦ χρωστάει ὁ Θεός, σοῦ τὰ δίνει.
11. Μὲ τὸ Θεὸ μὴν τὰ βάνῃς.
12. Σ' ὅλα ὁ Θεὸς εἶναι μέσα.
13. Ἄν θέλῃ κι ὁ Θεός, θὰ πάῃ ἡ δουλειὰ ἐμπρός.
14. Χωρὶς τοῦ Θεοῦ τὴ βουλή οὔτε πουλὶ στὸ βρόχι.
15. Ἀπὸ τὸ στόμα σου καὶ στοῦ Θεοῦ τ' αὐτί.

Ποιὸ εἶναι ἀναγκαιότερο λοιπὸν κι ἀπ' τὸ γείτονα;

16. Πρῶτα ὁ Θεὸς κι ὕστερα ὁ γείτονας.

Παντοῦ εἶναι ὁ Θεός. Τὴν αἰσθανόμαστε πάντα τὴν παρουσία του, ἀλλὰ πῶς αἰσθητὸς μᾶς φαίνεται στὴν ἐκκλησιά:

17. Ὅποιος πάει στὴν ἐκκλησιά, φεύγει ἀπὸ τὴν ἁμαρτία· κι ὅποιος κάνει τὸ σταυρό του, ἔχει τ' ἅγια στὸ πλευρό του.

www.pentalofo.gr

ΚΕΦ. Β΄.**Παροιμίες Γιὰ Τοὺς Γονεῖς**

Εἶναι ἀνάγκη νὰ ποῦμε, τί ὀφείλομε στοὺς γονεῖς μας; Ἡ πείρα μᾶς τὸ διδάσκει μέρα νύχτα. Τὴ λέει ἡ Ἁγία Γραφή γιὰ τὸ σέβας τῶν γονέων, εἶναι γνωστό. Νὰ κι οἱ παροιμίες πῶς ἐκφράζουν τὴν ἀντίληψη, ποὺ πρέπει νάχη ὁ ἄνθρωπος γιὰ τοὺς γονεῖς του.

18. Ἀπ' ὅλα τὰ μυρωδικὰ κάλλιο μυρίζει ἡ μάνα.
19. Εὐχὴ γονιοῦ σου ἔχε, καὶ στὸ βουνὸ περπάτα.
20. Ποὺ τοῦ γονιοῦ δὲν ἀγροικᾶ, κακῶς κακοῦ δὰ πάγη.
21. Μὴν κλωτσᾶς τὰ γονικά σου, θὰ τόβρης ἀπ' τὰ παιδιά σου.

ΚΕΦ. Γ΄

Παροιμίες γιὰ τὴν πατρίδα

Πόσο ἀγαπάει κανένας τὴν πατρίδα του, τὸ αἰσθάνεται, ἅμα φύγη μακριὰ καὶ πάει στὰ ξένα. Τότε εἶναι κάθε μέρα στὸ νοῦ του ἡ πατρίδα· καὶ στὸν ὕπνο του ἀκόμα τὴ βλέπει. Παθαίνει κάποτε κι ἀπὸ νοσταλγία, ὅπως λένε.

Νὰ οἱ παροιμίες τί λέγουν:

22. Μεγάλη ἀξία ἔχει ὁ ἄνθρωπος στὴν πατρίδα του.
23. Κάθε πουλὶ στὸν τόπο του κελαηδεῖ.
24. Τὰ ξένα παίνεβέ τα καὶ μὴν τὰ καμαρώνης.
25. Παπούτσι ἀπὸ τὸν τόπο μου κι ἄς εἶν καὶ μπαλωμένο.
26. Σπίτι μου, σπιτάκι μου, σπιτοκαλυβάκι μου.
27. Ὁ ξένος κι ὁ πόταμος τὸν τόπο του γυρεύει.

ΚΕΦ. Δ΄.**Α. Ἠθικὲς Ἀντιλήψεις**

Τὸ πῶς ἡ ἀθωότητα εἶναι φανερὴ στὸ πρόσωπο τοῦ ἀνθρώπου πολλές φορές, ποὺ βάνουν μιὰ ὑπόνοια, πῶς ἔκαμε κάτι κακό, τὸ λέει ἡ παροιμία

28. Καθαρὸς οὐρανὸς ἀστραπὲς δὲ φοβᾶται.

Οἱ μεγαλύτερες ἀρετές:

Τὶ σπουδαῖα ἀποτελέσματα ἔχει ἡ οἰκονομία στὴ ζωὴ, μᾶς τὸ λένε οἱ παροιμίες:

29. Δούλευε νὰ φᾶς καὶ κρύψε νάχης.

30. Φύλαξέ με, ὅταν μ' εὔρης, γιὰ νὰ μ' ἔχης ὅταν θέλης.

31. Πάρε με, ὅταν μὲ βρῆς, γιὰ νὰ μ' ἔχης, ἅμα μὲ χρειαστῆς.

32. Φασούλι τὸ φασούλι γεμίζει τὸ σακκούλι.

33. Φτύσε φτύσε, γίνεται ποτάμι.

34. Δούλεψε τὸν καλὸ σου καιρὸ, νὰ φᾶς τὸν κακό.

35. Ὅποιος στὰ νιάτα του δὲ συνάζει, στὰ γεράματα φειριάζει.

Τὰ καλὰ φερσίματά μας κι' ἡ γλυκιὰ γλῶσσα, ὅταν ἔχουμε νὰ κάμουμε μ' ἄλλους γιὰ τὸ συμφέρο μας, εἶναι τὰ πιὸ ἀποτελεσματικά.

36. Τὸ ἡμερο τ' ἀρνὶ βυζαίνει δυὸ μαννάδες καὶ τ' ἄγριο οὔτε τὴ δική του.

37. Περισσότερες μῦγες πιάνεις μὲ τὸ μέλι, παρὰ μὲ τὸ ξεῖδι.

Τὰ πολλὰ τὰ λόγια εἶναι κουραστικά: γι' αὐτὸ κι ὁ λιγόλογος εἶναι εὐχάριστος καὶ θεωρεῖται σοβαρὸς καὶ σπουδαῖος ἄνθρωπος. Νά, οἱ παροιμίες πῶς λένε.

38. Ἄκουε πολλὰ καὶ λέγε λίγα.

39. Ν' ἀγοράζης, νὰ μὴν πουλᾶς.

40. Νὰ μασᾶς τὰ λόγια σου καλὰ πρῶτα κι ὕστερα νὰ τὰ βγάνης ἀπὸ τὸ στόμα σου.

41. Δέκα ν' ἀκοῦς κι ἓνα νὰ πουλᾶς.

Μὲ τὴν καλὴ συναναστροφὴ ὁ ἄνθρωπος δείχνει πῶς κι αὐτὸς εἶναι καλὸς θέλοντας νὰ συντροφέψη, μὲ τοὺς καλοῦς, ἀλλὰ καὶ τὸ πιὸ σπουδαῖο εἶναι πῶς γίνεται καὶ καλύτερος.

42. Μὲ τὸν καλύτερό σου κάθου καὶ νηστικὸς σηκώσου.

43. Πές μου ποιὰ εἶναι ἡ συντροφιά σου νὰ σοῦ πῶ τὴν ἀνθρωπιά σου.

44. Πές μου μὲ ποιὸν κάθεσαι, νὰ σοῦ πῶ ποιὸς εἶσαι.

45. Κάθησε μὲ γούννα, νὰ φορέσης καπότα.
46. Μ' ὅποιο δάσκαλο καθήσεις, τέτοια γράμματα θὰ μάθης.

Ποιὸς δὲν ξέρει τὴν ἀξία τῶν γραμμάτων; Αὐτὰ φωτίζουν νοῦ καὶ καρδιὰ καὶ γι' αὐτὸ ὁ γραμματισμένος λέγεται καὶ φωτισμένος.

47. Μάθε νέος γράμματα, νάχης καλὰ γεράματα.
48. Ὅποιος ξέρει γράμματα, ἔχει τρία μάτια· κι ὅποιος δὲν ξέρει, ἔχει ἓνα κι ἐκεῖνο στραβό.
49. Κάλλιο ὅστις ξέρει, παρ' ὅστις ἔχει.
50. Κάλλιο γέρος μαθητῆς, παρὰ ἀμαθῆς,

Τὸ καθησιὸ εἶναι φτώχεια. Ὅλα τὰ ἀγαθὰ τ' ἀποχτάει ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴν ἐνέργεια καὶ τὴ δουλειά.

51. Δουλεμένα, ζηλεμένα.
52. Θέλεις ὄνομα καλό, στὴ δουλειά σου νύχτα μέρα.
53. Ἡ δουλειὰ ντροπὴ δὲν ἔχει.
54. Ὅποιος σπέρνει, θερίζει.
55. Ὅποιος δουλεύει, ἔχει τὸ Θεὸ βοηθό.
56. Κέρδος χωρὶς κόπο δὲν γίνεται.
57. Περισσότερο δουλεύεις περισσότερο ὠφελίσαι.
58. Χαρὰ στὸ νιὸ ποὺ δούλευε καὶ τάχει δουλεμένα.
59. Ἄν δὲ γίνῃ κανένας δοῦλος, δὲ γίνεται ἀφέντης.
60. Βόηθα νύχτα καὶ αὐγῆ, νὰ φαίνωμαι καματερή.

Ὅχι ὅμως καὶ πολλὴ δουλειά, γιατί:

61. Τὸ πολὺ νταμάχι χαλάει τὸ στομάχι.

Ὁ τακτικὸς ἄνθρωπος ζῆ εὐτυχιμένα. Ἡ τάξη βοηθάει τὴν ἐνέργεια καὶ ὁ βίος γίνεται πιὸ εὐκολός. Μὴ βάνετε ἓνα πράγμα στὴ θέση του· ζητεῖστε το ὕστερα ἀπὸ κάμποσες μέρες φάχνετε, φάχνετε καὶ δὲν τὸ βρίσκετε. Χάνετε χρόνο κι' ἡσυχία. Δὲν εἶναι λοιπὸν ἡ τάξη εὐτυχία;

62. Κάθε πράμα στὴ θέση του.
63. Μὲ τὴν ἀράδα σου, ἄς εἶσαι καὶ παπάς.
64. Ὅ, τι δουλειὰ ἔχεις νὰ κάμῃς σήμερα, μὴν τὴν ἀφήνης γι αὐριο.

Ὁ φρόνιμος ἀπὸ πρωτύτερα φροντίζει γιὰ κάθε τι ποὺ θὰ τοῦ χρειαστῆ. Αὐτὸ λέγεται πρόνοια. Μὲ ποιὰ χαρὰ δοκιμάζει κανεὶς τοὺς καρποὺς τῆς πρόνοιας

65. Τῶν φρονίμων τὰ παιδιὰ πρὶν πεινάσουν μαγειρεύουν.
66. Χόρευε κυρὰ Μαροῦ κι ἔχε κι ἔννοια τοῦ σπιτιοῦ.
67. Ὅταν διαβαίνης ἀπὸ γεφύρι, ξεπέζευε.
68. Ὅταν θένα ρίξης πέτρα, τὰ ὕστερινά της μέτρα.
69. Φύλαξε τὰ ροῦχα σου, νάχης τὰ μισά.

70. Κάλλιο γαϊδουρόδενε, παρὰ γαϊδουρογύρευε.
 71. Κάλλια λόγια στὸ χωράφι, πάρα μάγγανα στ' ἄλώνι.
 72. Δέσε κόμπο στὴ κλωνιά σου, νὰ μὴ χάσης τὴ βελονιά σου.
 73. Ὅποιος φυλάει τὰ παλιά, γλυτώνει τὰ καινούργια.

Ἡ κακολογία δὲν τιμᾷ τὸν ἄνθρωπο. Ἄμα παινέβουμε ἕναν ἄνθρωπο, ἔστω κι ἂν δὲν τ' ἀξίζει, τοῦ ἀνάβουμε τὸ φιλότιμο καὶ τὸν διορθώνουμε:

74. Κεῖ π' θὰ πῆς τὸν Κακογιάννη, πὲς Καλογιάννη.

Πόσο ἀρέσει ὁ καθαρὸς ἄνθρωπος! μυρίζει ἀρχοντιά! Καλύτερα παλιὰ ροῦχα καὶ καθαρὰ. παρὰ καινούρια κι ἀκάθαρτα.

75. Ἡ καθαριότητα εἶναι μισὴ ἀρχοντιά!
 76. Ἀρχόντισσα καὶ παστρική ξεσυνερίζονται μαζί.
 77. Ἄς εἶν' καθάριο τὸ γυαλί, κι ἄς βρέχη κι ἄς χιονίζει.

Ὁ φρόνιμος τὰ περιμένει ὅλα μὲ τὴν ἡσυχία του. Δὲν ξεμακρύνεται ἀπὸ τὸ κέντρο τῆς φρονιμάδας σὲ κάθε του ἐνέργεια. Δὲν ἀφήνει τὸν ἐνθουσιασμό του νὰ τὸν κυβερνήει ἄσκοπα. Μὲ τὴ φρονιμάδα ὅλα κερδίζονται.

78. Ὁ φρόνιμος ἀπὸ τὸ κεφάλι του φαίνεται.
 79. Ὁ φρόνιμος κούρευε, μὰ δὲν κουλουκούριζε.
 80. Ὁ φρόνιμος νικάει τὸν ἀντρειωμένο.
 81. Ἀγάλια ἀγάλια φύτευεν ὁ φρόνιμος ἀμπέλι, κι ἀγάλια ἀγάλια γίνεται ἡ ἀγουρίδα μέλι.

Ἡ τιμὴ εἶναι ὁ μεγαλύτερος πλοῦτος στὸν κόσμο. Στὸν τίμιο, σὰν σὲ θησαυροφυλάκιο, ἐμπιστεύονται οἱ ἄλλοι ὅ,τι πολυτιμότερο ἔχουν.

82. Ἡ τιμὴ τιμὴ δὲν ὄχει καὶ χαρὰ σ' τον ποὺ τὴν ἔχει.

Τὶ εὐγενικὰ εἶναι ἡ καρδιά, ποὺ τὴ συγκινοῦν τῶν ἄλλων τὰ παθήματα! καὶ τὶ εὐχαρίστηση αἰσθάνεται νὰ βοηθῆ στὸ μετριασμό τῆς δυστυχίας δίνοντας ἐλεημοσύνη. «Δανερίζει Θεῶ ὁ ἐλεῶν πτωχόν», ἔλεγαν οἱ παλιοί. Ἐμεῖς:

83. Κάμε τὸ καλὸ καὶ ρίξ' το στὸ γυαλό.

Φῶς ἀπὸ τοὺς μύθους

84. Ὅτι δίνει τὸ δεξί σου χέρι, τὸ ζερβὶ νὰ μὴ τὸ ξέρη.

Ὅποιος θέλει τὸ δίκιο, αὐτὸς εἶν' ὁ δίκαιος. Ἡ δικαιοσύνη μᾶς ἀρέσει. Νὰ ποιὸς εἶναι ὁ δίκαιος:

85. Καὶ τὸ δικό σου δὲν τὸ θέλω καὶ τὸ δικό μου δὲν τ' ἀφήνω.
 86. Μὴν τρῶς τὸ δίκιο τοῦ φτωχοῦ.

Τὶ εὐτυχισμένα τὰ σπίτια, ποὺ τὰ γεμίζει ἡ χαρὰ καὶ τὸ γέλιο! Ὅπου κατοικεῖ ἡ εἰρήνη ἐκεῖ μένει πιὸ πολὺ κι ἡ εὐτυχία.

87. Κάλλιο λάχανα μὲ γέλιο παρὰ ζάχαρη μὲ γκρίνια.

Ἡ εὐγένεια ποτὲ δὲν κρύβεται. Τὴ μυρίζεται κανεὶς ἀπὸ μακριά.

88. Ἡ ἀρχοντιὰ μυρίζει ἀπὸ μακριά.

Πόσο ἀρέσει ἡ ταπεινοσύνη, τὸ καταλαβαίνει κανένας, ἅμα βλέπη ἕναν ντυμένο μὲ ἀπλὰ ροῦχα ποὺ θέλει νὰ δείξη πὼς εἶναι παρακάτω ἀπὸ κεῖ ποὺ πιστεύουν οἱ ἄλλοι.

89. Ὅσος εἶσαι πάντα δείξου καὶ λιγάκι παρακάτω.

Πολὺ ψηλότερα ἀπὸ τοὺς ἄλλους στέκεται, ὅποιος ἔστω καὶ μὲ ζημιὰ του, λέει τὴν ἀλήθεια.

90. Ἡ ἀλήθεια εἶναι μία.

91. Ἡ ἀλήθεια δὲν κρύβεται.

92. Γυρίζοντας ἡ ἀλήθεια ξανανιώνει.

93. Ἡ ἀλήθεια εἶναι τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ ψέμα τοῦ Διαβόλου.

94. Κοντὰ στὴν ἀλήθεια τὰ ψέματα δὲν χωροῦν.

95. Ἡ ἀλήθεια εἶναι πικρή.

96. Ἡ χάρη θέλει ἀντίχαρη καὶ πάλι χάρη νᾶναι.

B. Οἱ ἀντίστοιχες, κι ἄλλες κακίες.

Ἀντίκρουα στὸν ἀθῶο στέκεται ὁ πονηρός. Ὡς πονηρὴ ἀλεποῦ τὸν φαντάζονται οἱ ἄνθρωποι ἄλλοι ὡς πονηρόγατο. Ἡ παροιμία μᾶς λέει:

97. Τὸ πονηρὸ τὸ πουλὶ πιάνεται ἀπὸ τὴ μύτη.

Λίγο νὰ περάση κανεὶς ἀπὸ τὰ σύνορα τῆς οἰκονομίας πέφτει ἀπὸ τόνα μέρος στὴν τσιγγουνιά, ποὺ τὴ λένε καὶ φιλαργυρία, κι ἀπὸ τᾶλλο στὴν ἀσωτία. Γιὰ τὸ φιλάργυρο λένε οἱ παροιμίες:

98. Ἀπὸ τὴ μυῖγα ξύγκι βγάζει.

99. Κι ἀπὸ τὴ στρέφα γίδα γάλα βγάζει.

100. Ὁ φιλάργυρος κι ὁ χοῖρος εἶναι ἕνα καὶ οἱ δύο.

Καὶ γιὰ τὸ σπάταλο :

101. Ὁ σπάταλος δὲ σταίνει γωνιά!

Δεξιὰ ἀπὸ τὸ γλυκομίλητο στέκεται ὁ κόλακας κι ἀριστερά του ὁ κακογλωσσάς, ὁ φιλοκατήγορος ποὺ λένε. Ἡ ἀρετὴ εἶναι μὲ τὸ μέρος τοῦ γλυκόλογου. Ὁ κόλακας ἔχει δύο πρόσωπα' μὲ τόνα σὲ παινεύει μὲ τ' ἄλλο φροντίζει γιὰ τὸ κακό σου. Ὁ φιλοκατήγορος βρῖσκει πάντα ἀφορμὴ νὰ κατηγορή.

102. Ἀπὸ μπρὸς Κυρὰ Μαρού, κι ἀπὸ πίσω Κοσκινού.

103. Ἀπὸ μπρὸς κάνει τὸ φίλο, κι ἀπὸ πίσω μας τὸ σκύλο.

104. Ὅ,τι λέει τ' ἀχείλι σου, νὰ τόχουνε οἱ φίλοι σου. Κι ὅ,τι λέει ἡ καρδιά σου, νὰ τόχουν τὰ παιδιὰ σου.

105. Ἡ γλῶσσα φκειάνει τὸν ἄνθρωπο κι ἡ γλῶσσα τὸν ταπεινώνει.
 106. Ἡ γλῶσσα κόκκαλα δὲν ἔχει καὶ κόκαλα σπάζει.
 107. Κάλλιο νὰ σὲ φάη τοῦ φειδιοῦ ἡ γλῶσσα παρὰ τοῦ ἀνθρώπου.

«Μᾶς λίμαρε» λένε γιὰ τὸ πολυλογά: μᾶς ἔτριψε δηλ. ὅπως ἡ λίμα τρίβει τὸ σίδηρο. Ἡ πολυλογία εἶναι μιὰ ἀρρώστεια.

108. Τὰ πολλὰ τὰ λόγια εἶναι φτώχεια.

Τὸ κακὸ κολλάει τὸν ἄνθρωπο σὰν κάποια ἀστένεια, ἅμα βρίσκεται συχνὰ μὲ κακοὺς. Στὴν κακὴ συνναστροφή ὀφείλονται οἱ κακιὲς συνήθειες, τὸ κάπνισμα, ἡ μέθη, τὸ χαρτοπαίγνιο κι ἄλλα. Νὰ κι οἱ παροιμίες:

109. Ὅποιος κάτσει μὲ στραβό, ὡς τὸ βράδου ἀλλοιθωρίζει.
 110. Ὅποιος ἀνακατώνεται μὲ τὰ πίτυρα τὸν τρῶν' οἱ κόττες.
 111. Μ' ὅποιο δάσκαλο καθίσεις, τέτοια γράμματα θὰ μάθης.
 112. Μαζὶ μὲ τὰ ξερὰ καίονται καὶ τὰ χλωρά.
 113. Κάλλιο σὲ μοναξιὰ παρὰ σὲ κακὴ συντροφιὰ.

Δυστυχημένος εἶναι ὁ ἀγράμματος ἄνθρωπος, καὶ κούτσουρο τὸν λένε οἱ ἄλλοι.

114. Ἄνθρωπος ἀγράμματος ξύλο ἀπελέκητο.

Ὁ τεμπέλης βρωμάει, λέει ὁ λαός. «Ὅσο νὰ σηκώση τὸ ἓνα πόδι, βρωμάει τᾶλλο», λένε ἄλλοι. Τὶ εἶναι κι ἀκαμωσιὰ. ἡ ὀκνηρία, ὅπως λένε, ἄλλοτε; «Ὅπου κάθεται βρωμάει, καὶ ὅπου περπατεῖ μυρίζει».

115. Ἡ ἀκαμωσιὰ θεοῦ κατάρρα.
 116. Πέσε πίττα νὰ σὲ φάω.
 117. Πέσε μῆλο νὰ σὲ φάω.
 118. Πέντε μῆνες ἕξ ἀδράχτια. Πότε τάγνεσα ἡ καημένη!
 119. Ἡ νοικοκυρὰ ποὺ δὲ θέλει νὰ ζυμώση πέντε μέρες κοσκινάει.
 120. Ἀκαμάτης νέος, φτωχὸς γέρος.
 121. Ὅποιος δὲ δουλεύει νέος, ψωμοζητάει γέρος.
 122. Ὁ ἀκαμάτης δὲν τρώει τὰ μύγδαλα, γιὰ νὰ μὴν τὰ σπάση.
 123. Τὸ γαῖδαρο ποὺ βαριέται τὸ σαμάρι, ὁ λύκος τὸν τρώει.
 124. Ὁ ἀκαμάτης εἶναι ἀδερφὸς τοῦ ζητιάνου.
 125. Ὅποιος κοιμᾶται, ψάρια δὲν πιάνει.

Κι ἅμα ὁ τεμπέλης στὴν ἀπελπισία τῆς φτώχειας ζητάει τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, νά, τί ἀπαντᾷ ὁ Θεός:

126. Ἄη μου Γιάννη βόηθα με. - Σεῖσε καὶ σὺ τὸ πόδι σου.
 127. Ἄη μου Γιώργη, βόηθα με νὰ φάνω τὸ πανάκι μου! - Κούνα καὶ σὺ τὸ χέρι σου.

128. Ἄγιε Νικόλα βόγηθα με! - Σεῖσε καὶ σὺ τὸ πόδι σου.
 129. Ἄγιε Νικόλα βόγηθα με! - Κούνα καὶ σὺ τὸ χέρι σου.

Σὲ ἔχτρα ἀδιάκοπη βρίσκειται ἡ ἀκαταστασία μὲ τὴν τάξη. Βάνει ἐμπόδια μεγάλα ἢ ἀταξία στὴ ζωὴ καὶ τὴν κάνει δύσκολη.

130. Ἄλλοῦ ὁ παπᾶς κι ἄλλοῦ τὰ ράσα του.
 131. Ἄστοχος ὁ νοῦς διπλὸς ὁ κόπος.

Στὴν ἀντίθετη μεριὰ τοῦ προνοητικοῦ στέκεται ὁ ἀπρονόητος, ποὺ γιὰ τὴν ἀπρονοησία του ἔχει λόγο νὰ μετανοῇ καὶ λέει:

132. Ὑστερνὴ μου γνώση νὰ σ' εἶχα πρῶτα!
 133. Ὅσο ναρθῆ ἡ γνώση, πάει τὸ γρόσι.
 134. Λάδι βρέχει, κάστανα χιονίζει.

(Λένε γιὰ τὸν ἀπρονόητο).

Τὴν ἀδικία οὐτ' ὁ Θεὸς οὔτε οἱ ἄνθρωποι τὴν ἀνέχονται. Ἀπὸ τὶς παρακάτω παροιμίες μαθαίνουμε πῶς:

135. Τὸ ἄδικο δὲν εὐλογεῖται.
 136. Ἄδικομαζώματα, ἀδικοσκορπίσματα.
 137. Ὅποιος ἀγαπάει τὴν ἀδικία, βρίσκει στὸ σπίτι του τὰ κακά.
 138. Ὅποιος ζητάει τὰ ξένα, χάνει καὶ τὰ δικά του.

Ξέρετε, πῶς παρομοιάζεται στὴν παροιμία ὁ ἀγενῆς; Σὰν τὸ γαῖδαρο, ποὺ εἶναι ἡ ἄκρη ἀντίθεση τοῦ εὐγενικοῦ ἀλόγου:

139. Ὁ γαῖδαρος εἶναι γαῖδαρος, ἂν βάλῃ καὶ τὴ σέλα.

Στοὺς περήφανους πάει κι ὁ θεὸς ἀντίθετα. Ἡ περηφάνεια εἶναι τοῦ διαβόλου κακία.

140. Ὅποιος περηφανεύεται, γρήγορα ταπεινώνεται.
 141. Ὅπου ψηλὰ κοιτᾶ, πάντα στραβοπατᾶ.
 142. Ἀπὸ ψηλὰ θωρεῖ, χαμηλὰ πέφτει.

Χάριν ἀστειότητος βέβαια λένε πῶς «τὸ ψέμμα εἶναι ἀλάτι τῆς ἀλήθειας». Μπορεῖ «ὁ κάλπικος παράς», ὅπως ὀνομάζουν τὸν ψεύτη νὰ κρατῆ τὸ ἀλάτι τῆς ἀλήθειας; Πόσο διαρκεῖ ἡ χαρὰ τοῦ ψεύτη, τὸ λέει ἡ παροιμία:

143. Ὁ ψεύτης κι ὁ κλέφτης τὸν πρῶτο χρόνο χαίρονται.
 144. Ὅποιος μαγειρεύει ψέματα, στὸ πιάτο του τὰ βρίσκει.
 145. Τὸ ψέμα ὡς τὴν πόρτα φτάνει.

Συνήθως οἱ ἄνθρωποι λησμονοῦν τὶς καλωσύνες πολὺ γρήγορα. «Ὅσο τὸν ἔχω καβάλα καλὸς καὶ παράκαλος εἶμαι, ἅμα τὸν ἀφήσω μιὰ στιγμή, τὰ λησμονάει ὅλα τὰ καλὰ» λέει γιὰ τὸν ἀχάριστο ὁ λαός. Ἡ παροιμία λέει:

146. Κάμε τὸ καλὸ στοῦ διαβόλου τὸ χωριό.

ΚΕΦ. Ε΄.

Ἡ Ἀντίληψη Τῆς Ζωῆς

Δυσκολώτατο νὰ γνωρίσης ἕναν ἄνθρωπο σὲ τοῦτον τὸν κόσμο.

147. Πρέπει νὰ φᾶς μὲ τὸν ἄνθρωπο ἕνα καράβι ἄλατι, νὰ τὸν γνωρίσης.

Καὶ σὰν τι νᾶναι αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος;

148. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι γλυκὸς σὰν τὸ μέλι καὶ βαρὺς σὰν τ' ἄλατι.

Μόλις μπορεῖ νὰ γνωριστῆ ἕνας ἄνθρωπος ἀπὸ πείνα ποὺ λέγει:

149. Ἄνοιξε τὸ στόμα σου νὰ ἰδῶ, τί εἶσαι.

Σύμφωνα μὲ τὰ παραπάνω δύσκολα μπορεῖς νὰ παραδέχῃσαι ἕναν γιὰ φίλο.

150. Ὁ φίλος στὴ δυστυχία φαίνεται.

151. Φίλος καλὸς ἀξίζει ἕνα βασίλειο.

152. Ὅπ' ἦρε φίλο πιστό, ἀπόκτησε ἀδερφό.

153. Ὁ παλιὸς ἐχτρός, φίλος δὲ γίνεται.

Ἡ συγγένεια εἶναι τόσο φυσικὴ, ὅσο τὸ αἷμα εἶναι φυσικὸ τοῦ νᾶναι αἷμα καὶ νερὸ δὲ γίνεται:

154. Τὸ αἷμα νερὸ δὲ γίνεται, κι ἂν γίνεται δὲ πίνεται.

«Γιὰ φύλλου πήδημα» μερικοὶ θυμώνουν. Τί βλάβη τοὺς κάνει ὁ θυμὸς, τὸ λέει ἡ παροιμία:

155. Τ' ἀψύ τὸ ξεῖδι τ' ἀγγειό του χαλᾶ.

Ἡ βία πάντα στραβὲς δουλειὲς μᾶς κάνει Οἱ παροιμίες λένε:

156. Ἡ σκύλα ἀπὸ τὴ βιά της τυφλὰ γεννᾷ τὰ παιδιὰ της.

157. Ὅποιος βιάζεται, γεράει γρήγορα.

Κάθε πρᾶγμα ἀξίζει ὅσο κι ὁ ἀφέντης του. Νὰ τί λένε οἱ παροιμίες γι' αὐτὴ τὴν ὁμοιότητα.

158. Κατὰ τὸν ἄντρα καὶ τὸ σπαθί.

159. Κατὰ τὸν κυνηγὸ καὶ τὸ λαγωνικό.

160. Κατὰ τὸ νιὸ καὶ τ' ἄρματα.

161. Κατὰ τὸν καιρὸ καὶ τὸ χορό.

162. Κατὰ τὰ λάχανα καὶ ἡ καζάνα.

Καὶ τὰ ὅμοια συνήθως συναντῶνται:

163. Ἡῶρε ὁ Φίλιππος τὸ Ναθαναήλ.
164. Κύλισεν ἡ τέντζερη κι' ἠῶρε τὸ καπάκι.

Κι ἔτσι λοιπὸν:

165. Κάθε πόρτα τὸ καρφί της.
166. Καθ' αὐλή τὸ μάνταλό της.

Καὶ νὰ γιατί ὁ ἄνθρωπος δοκιμάζει πάντα σὲ κάθε πράξη του, ἓνα ἀποτέλεσμα ὅμοιο.

167. Ὅπως στρώνει κανένας, ἔτσι κοιμᾶται.
168. Ὅποιος πιῆ σὲ κρύα βρύση, κρυώνουν τὰ δόντια του.

Πῶς μοιάζουμε μὲ τοὺς γονεῖς μας καὶ στὰ καλὰ καὶ στὰ κακά, τὸ λένε οἱ παροιμίες:

169. Τὸ μῆλο κάτω ἀπ' τὴ μηλιὰ θὰ πέση.
170. Κατὰ μάννα κατὰ τάτα κατὰ γυιὸς καὶ θυγατέρα.

Ἐπίσης πῶς ὅμοιος τὸν ὅμοιον ἀγαπάει καὶ κακὸ δὲν τοῦ κάνει:

171. Ὁ σκύλος τὸ σκύλο δὲν τὸν τρώει.
172. Κόρακας κοράκου μάτια δὲ βγάνει.

Γιελιόμαστε πολλὲς φορὲς κι ἔχουμε ὑπόνοια γιὰ κάτι, ἀπὸ κεῖ ὅπου δὲν ἔπρεπε νὰ τὴν ἔχουμε. Ἄλλος ποὺ διακρίνει τὴν ἀπάτη μας, λέει:

173. Ἄλλοῦ τ' αὐγὰ καὶ τὰ πουλιὰ, κι ἄλλοῦ τὰ κακαρίσματα.
174. Ἄλλοῦ τὰ κακαρίσματα κι' ἄλλοῦ γεννάει ἡ κόττα.

Βούτυρο σὲ τομάρι σκύλινο βαλμένο δὲν ταιριάζει. Καὶ πολλὰ ἄλλα δῶ στὸν κόσμο δὲν ταιριάζουν καὶ βλέποντάς τα οἱ ἄνθρωποι, λένε:

175. Χίλιες ὀκάδες βούτυρο σὲ σκύλινο τομάρι.

Τὰ σφάλματα εἶναι ἀνθρώπινα. Πόσο ὅμως ὑψώνεται ὁ ἄνθρωπος, ἅμα ἀναγνωρίζη τὸ σφάλμα του!

176. Ἀμαρτία ἐξομολογημένη δὲν εἶναι ἀμαρτία.

Καὶ ψεύτικη νᾶναι μιὰ κατηγορία, πάντα φέρνει κακό.

177. Κάλλιο τὸ μάτι σου, παρὰ τ' ὄνομά σου.

Τὰ παιδιὰ κάνουν τὶς ἀταξίες, ἀλλὰ οἱ γονιοὶ τοὺς ἔχουν τὴν εὐθύνη.

178. Τὰ παιδιὰ τρῶν τὰ μῆλα κι οἱ γερόντοι μουδιᾶνε.

Γι' αὐτὸ πρέπει ν' ἀκοῦνε τὶς συμβουλές τους.

179. Ὅποιος δὲν ἀκούει γέροντας, πάει δέροντας.
180. Ποῦ τοῦ γονιοῦ δὲν ἀγροικᾶ, κακὸς κακοῦ θὰ πάη.
181. Μὴν κλωτσᾶς τὰ γονικά σου θὰ τόβρης ἀπ' τὰ παιδιὰ σου.

Ἀλλὰ κι οἱ γονεῖς πρέπει νὰ δίνουν καλὴ ἀνατροφή στὰ παιδιά τους.

182. Τὸ παιδάκι σου καὶ τὸ σκυλάκι σου ὅπως τὸ μάθης.

Καὶ νὰ τὰ τιμωροῦν, ἅμα ἢ ἀνάγκη τὸ καλεῖ.

183. Κάλλιο νὰ κλάψη τὸ παιδί, παρὰ ἢ μάννα.

Τὸ χρέος κάνει τὸν ἄνθρωπο δοῦλο στὸ δανειστή. Λοιπόν.

184. Κάλλιο νὰ κοιμηθῆς νηστικός, παρὰ νὰ ξυπνήσης χρεωμένος.

Σοῦ παρουσιάστηκε μιὰ εὐκαιρία νὰ ὠφεληθῆς, μὴν τὴν ἀφίνης· δὲν ἔρχεται πάντοτε.

185. Τὸ ποτάμι δὲν κατεβάζει κάθε μέρα κούτσουρα.

Ποτὲ δὲν εἶναι ἀργὰ νὰ τελειώσουμε κάποια δουλειά μας:

186. Κάλλιο ἀργὰ παρὰ ποτέ.

Ἄς μὴ μᾶς τρώη ἢ ἔγνοια πῶς θὰ καταφέρη τὴ δουλειά του κάποιος, γιατί:

187. Ὅποιος ἔχει τὰ γένεια ἔχει καὶ τὰ χτένια.

Μεγάλη δύναμη ἔχουν τὰ χρήματα.

188. Ἔχεις γρόσια; ἔχεις γλῶσσα; Ἔχεις φλουριά; Ἔχεις θωριά.

Πόσο μεγάλος εἶναι ὁ ἄνθρωπος στὸ σπίτι του.

189. Ὁ ἄνθρωπος στὸ σπίτι του εἶναι βασιλιάς.

190. Στὸ σπίτι μου ὁ καημένος εἶμαι ἀναπαμμένος.

191. Ὁ πόντικας στὴν τρύπα του μεγάλος ἄρχοντας εἶναι.

Ἄμα ζητᾶμε κάτι ποὺ δὲν ἀξίζει, γιατί ἄλλα ἔπρεπε νὰ προηγούνται, μᾶς λένε:

192. Ὅλα τάχουμε καὶ τὸ τυρὶ γυρεύουμε.

193. Ὅλα τάχει ἢ Μαριωρή, ὁ φερεντζῆς τῆς λείπει.

Τὰ καινούρια τιμοῦνται πιὸ πολὺ ἀπὸ τὰ παλιά:

194. Καινούριο κοσκινάκι μου, καὶ ποῦ νὰ σὲ κρεμάσω, καὶ σὰν παλιώση ὁ γύρος σου, πιά ποῦ θὰ σὲ πετάξω!

195. Τὸ καινούριο τὸ κόσκινο τὸ κρεμοῦν ψηλά.

Κάθε παλιὸ περιφρονιέται.

196. Τὰ παλιὰ τὰ νομίσματα τὰ κρεμοῦν στὸ γυναιτίκι.

Σὲ μιὰ κακομοιριά ἀκολουθεῖ ἄλλη κάποτε. Τότε λένε:

197. Ἦταν κακόμοιρο τὸ κλῆμα, τόφραε καὶ τὸ χτῆμα¹.

198. Ἦταν στραβὸ τὸ κλῆμα, τόφραε κι ὁ γαῖδαρος, ἀπόγινε!

1 Τὸ ζῶο.

Ἡ τέχνη εἶναι μεγάλο κεφάλαιο στὸν κόσμο.

199. Μάθε τέχνη κι ἄσ' τηνε, κι ἂν πεινάσης πάλε πιάσ' τηνε.

200. Ἡ φτώχεια τέχνες μάθαινε κι ἡ ἀρχοντιὰ καμάρι.

201. Ὁ τεχνίτης δὲν πεινάει, κι ἂν πεινάση, δὲν πεθαίνει.

Σὲ μιὰ τέχνη εὐδοκιμεῖ ὁ ἄνθρωπος. Ἄμα μπερδεύεται, σὲ πολλὲς πέφτει ὄξω.

202. Πολυτεχνίτης, ἐρημοσπίτης.

Λοιπὸν καὶ σὲ πολλὲς δουλειὲς δὲν εὐδοκιμεῖ.

203. Ἦ παπὰς παπὰς ἢ ζευγὰς ζευγὰς ἢ καθάριος μυλωνᾶς.

204. Ὅποιος κυνηγᾷ δυὸ λαγούς, χάνει καὶ τοὺς δύο.

205. Ὅποιος δουλεύει δυὸ δουλειές, καμιὰ δὲν πετυχαίνει.

Σὲ ἀτυχήματα ποτὲ δὲ δικαιολογοῦν κείνον ποὺ ἀτύχησε.

206. Ἄμα σκοντάψη τ' ἄλογο, τύφλα σου τοῦ λένε.

Σὲ μιὰ ἔλλειψη μεγάλη καὶ τὸ λίγο εἶναι κάτι.

207. Στὴν ἀνυδριά, καλὸ εἶναι καὶ τό χαλάζι.

208. Ἀπ' τὸ λότελα καλὴ εἶν' κι ἡ Παναγιώταινα.

Ἀπάνω κάτω, ἀπ' τὴν ἀρχὴ φαίνεται μιὰ δουλειὰ πῶς θὰ πάη.

209. Ἡ καλὴ μέρα φαίνεται ἀπὸ τὸ πρωί.

Ἀλλὰ καὶ πάλι:

210. Μὴν παινέσης τὴν ἀρχὴ, πρὶν νὰ ἰδῆς τὸ τέλος.

Τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου ὅλα τὰ σβύνει. Λησμονιοῦνται καὶ τὰ πιὸ ἀγαπητὰ στὸν κόσμο:

211. Μάτια ποὺ δὲ φαίνονται, γρήγορα λησμονιοῦνται.

Καὶ σὲ κείνον ποὺ μᾶς λησμονάει, λέμε σὰν στ' ἀστεῖα τὴν εὐχή.

212. Μ' ἀλησμόνησες, ποὺ νὰ σὲ λησμονήση ὁ Θεός.

213. Ἄμα δὲν πάθη ὁ ἄνθρωπος, γνώση δὲ βάζει.

«Πρέπει νὰ τὸν φυσήξῃ κρύος ἀέρας» γιὰ νὰ μπῆ στὸν ἴσιο δρόμο. Πόσο ὠραῖα τὰ λένε οἱ παροιμίες!

214. Ὅπου κἀηκε ἀπ' τὴν κουρκούτη, φυσάει καὶ τὴ γιαούρτη.

215. Τῶν πρώτων τὰ παθήματα, τῶν πρῶτων γεφύρια.

216. Τὸ στραβὸ τὸ ξύλο ἢ φωτιὰ τὸ σιάζει.

Μὲ τὸν καιρὸ. καὶ τὰ πιὸ δύσκολα γίνονται· ὑπομονὴ μονάχα χρειάζεται.

217. Μὲ τὸν καιρὸ καὶ τὸ δεντρί.

218. Κάθε πρᾶμα σὲ τρεῖς μέρες φέρει θᾶμα.

Φῶς ἀπὸ τοὺς μύθους μας. 3

Δύσκολο ν' ἀφήση κανεὶς παλιὲς συνήθειες καὶ ν' ἀποχτήση καινούριες.

219. Παλιὸς γαῖδαρος καινούρια περπατησιὰ δὲ βγάνει.

220. Ὅτι μικρομάθει ὁ ἄνθρωπος, δὲν τὸ τραναφήνει.

Τὸ καλὸ καὶ τὸ κακὸ γεννιῶνται ἀπ' τὴν ἴδια μάννα καμιὰ φορά.

221. Ἡ Τριανταφυλλιὰ κάνει καὶ τριαντάφυλλα καὶ ἀγκάθια.

222. Ἀπὸ τὸ ἴδιο ξύλο σταυρὸς καὶ φτυάρι βγαίνει.

Τὰ ἀνθρώπινα δὲ στέκουν σ' ἓνα μέρος.

223. Ὁ θεὸς σκάλες ἀνεβάζει καὶ σκάλες κατεβάζει.

224. Ἄλλοι πέφτουν καὶ ἄλλοι σηκώνονται.

Σὲ κείνον ποὺ περιφρονεῖ τὶς συμβουλές μας καὶ ἀκολουθεῖ τὸ στραβὸ δρόμο, λέμε:

225. Τ' ἔχεις, Γιάννη; - Τ' εἶχα πάντα!

226. Τὸ χαβὰ σου, Καραγιάννη!

Χρήσιμες εἶναι καὶ οἱ γνῶμες τῶν ἄλλων γιὰ δική μας ὑπόθεση, ἀλλὰ πιὸ καλὰ σκεπτόμαστε ἐμεῖς γι' αὐτή.

227. Ἄκουε πολλὰς γνῶμες καὶ ἀπ' τὴ δική σου μὴ φεύγης.

228. Ὅλον τὸν κόσμον ρώτα καὶ τὸ κεφάλι σου πρῶτα.

Κάλλιο ν' ἀρκεῖται κανένας στὰ παρόντα ὅσα λίγα καὶ ἂν εἶναι, παρὰ νὰ περιμένη, τ' ἀβέβαια μέλλοντα ἐλπίζοντας.

229. Κάλλιο πέντε καὶ στὸ χέρι, παρὰ δέκα καὶ καρτέρι.

230. Κάλλιο σημερινὸ ψωμί, παρὰ αὐριανὴ κόττα.

Ὁ φόβος εἶναι μεγάλο καλὸ καμιὰ φορά.

231. Ὁ φόβος φυλάει τὰ ἔρημα.

232. Ὁ φόβος κλείει τὸ στόμα.

Ὅτι σὲ πλούσιο θεωρεῖται τίποτε, σὲ φτωχὸ εἶναι μεγάλο.

233. Ὁ φτωχὸς τὴν πίττα του γιὰ ψωμί τὴν ἔχει.

Ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἀνάγκη καὶ τῆς βοήθειας τῶν ἄλλων. Νὰ ἢ ἀλληλοβοήθεια:

234. Βόηθα με νὰ σὲ βοηθῶ ν' ἀνεβοῦμε στὸν κρεμνὸ.

235. Τόνα χέρι νίβει τ' ἄλλο καὶ τὰ δυὸ τὸ πρόσωπο.

Ἡ δουλειὰ τῆς νύχτας δὲ μπορεῖ νάναι τέλεια ὅπως τῆς ἡμέρας.

236. Ἡ μέρα βλέπει τῆς νύχτας τὴ δουλειὰ καὶ γελάει.

Ὅλα στὸν κόσμον ἔχουν ἀκμὴ καὶ παρακμὴ.

237. Ὁ πολὺς ὁ ἀνήφορος φέρνει κατήφορο.

Σὲ μιὰ ἀκαταστασία ποὺ βασιλεύει κάπου, ἐφαρμόζεται ἡ παροιμία:

238. Μπᾶτε σκύλοι ἀλέστε, κι' ἀλεστικό μὴ δώσετε.

Οἱ πλούσιοι ἔχουν πιὸ μεγάλους κίνδυνους ἀπὸ τοὺς φτωχοὺς.

239. Τὰ μεγάλα καράβια ἔχουν καὶ μεγάλο κίνδυνο.

Τὰ ὅμοια τραβιοῦνται. Ὁ ὅμοιος ἀγαπάει τὸν ὅμοιο.

240. Ὅμοιος τὸν ὅμοιον ἀγαπάει.

241. Ἡ κουρούνα μὲ τὴν κουρούνα.

Πρὶν πάρομε τὴ θέση ἑνὸς ἀνθρώπου σὲ μιὰ δουλειὰ ἢ ἐνέργεια, εὐκόλα ἐπικρίνομε.

242. Ἀπ' ὄξ' ἀπ' τὸ χορὸ πολλὰ τραγούδια ξέρει (ὁ ἄνθρωπος).

Τὰ κακὰ ἔρχονται, ἅμα δὲν τὰ περιμένης ἀκριβῶς.

243. Ὅσα φέρνει ἡ ὥρα, δὲν τὰ φέρνει ὁ χρόνος.

Μὴ γελαῖς γιὰ νὰ παθήματα τῶν ἄλλων· ἢ καὶ γιὰ τὰ ἐλαττώματα· γιατί:

244. Ὅ,τι γελάει ὁ ἄνθρωπος, παθαίνει.

245. Ὅ,τι ἀναγελαῖς, τὸ παθαίνεις.

246. Ὅ,τι φκείασεις θὰ σοῦ φκείασουν κι ἕνα περισσότερο.

Καὶ μὴν κάνης κακὸ στοὺς ἄλλους, γιατί θὰ τὸ πάθης.

247. Κάμεις, πάθεις, καρδιὰ μὴ σὲ πονέση.

248. Ὅπου στραβὰ φουρνίζει, στραβὰ καρβέλια βγάνει.

Νάχη στὸ νοῦ του καὶ τὶς συνέπειες, ὅποιος ἀποφασίσει νὰ κάμη κάτι. Παντρεύεται, θάχη οἰκογενειακὰ βάσανα· παίρνει ξένον σπίτι του, θάχη ἐνοχλήσεις κλπ.

249. Ὅποιος δὲ θέλει ν ἀκούση τὰ βαρδάρια, στὸ μύλο δὲν πηγαίνει.

Γιὰ τὴν ἀλήθεια:

250. Ἡ ἀλήθεια εἶναι πικρὴ.

251. Ὅποιος σοῦ θέλει τὸ καλὸ, σὲ κάνει καὶ κλαῖς· κι ὅποιος τὸ κακὸ σὲ κάνει καὶ γελαῖς.

Ἀπ' τὰ ἔργα του κρίνεται ὁ ἄνθρωπος.

252. Κάθε πρόβατο ἀπ' τὸ πόδι του τὸ κρεμοῦν.

Κάτι ποῦ σοῦ χρειάζεται, μὴν τὸ ἀγοράζης κοινὸ μὲ ἄλλον, γιατί:

253. Τὸ ἀνταμικὸ τὸ γαῖδούρι τὸ τρώει ὁ λύκος.

Τὸ φυσικὸ δὲ μεταβάλλεται καὶ μάταιος εἶναι κάθε κόπος γιὰ τὴ μεταβολὴ του.

254. Ὅποιος τὸν ἀράπη πλένει τὸ σαπούνη μόνον χάνει.

255. Τὸ γουρούνη πρόβατο δὲ γίνεται.

Προσοχὴ χρειάζεται μὴν ἀκουστοῦν, ὅσα δὲν πρέπει· δύσκολα νὰ φυλαχτῆ τὸ μυστικό, γιατί:

256. Κι ὁ τοῖχος ἔχει αὐτιά.

257. Κι ὁ κάμπος ἔχει αὐτιά.

258. Ὁ τοῖχος ἔχει αὐτιά κι ὁ κάμπος μάτια.

Ποιὸς μπορεῖ νὰ πῆ πὼς δυὸ δὲ θὰ ξανανταμωθοῦν;

259. Βουνὸ μὲ βουνὸ δὲ σμίγει

Πετυχαίνει μιὰ δουλειὰ ἅμα γίνεται στὴν κατάλληλη ὥρα.

260. Κάθε πρᾶμα στὸν καιρὸ του.

261. Κόττα πίττα τὸ Γενάρη καὶ παππὶ τὸν Ἄλωνάρη.

262. Στὴ βράση κολλάει τὸ σίδερο.

Ὅσοι παρ' ἀξία γίνονται πλούσιοι, παραγνωρίζουν συνήθως τὴ θέση τους· γι' αὐτὸ ἔγινε κι ἡ παροιμία:

263. Νὰ φυλάῃ ὁ θεὸς ἀπὸ παλιὸ διακονιάρη κι ἀπὸ καινούργιο νοικοκύρη.

Ὅταν μᾶς συμβουλευοῦν ἐκεῖνοι, ποὺ ἡ δική μας συμβουλὴ τοὺς πρέπει, λέμε:

264. Ἔλα πατέρα νὰ σοῦ δείξω τ' ἀμπελοχώραφά σου.

Στὴ μίμηση ὁ ἄνθρωπος δὲ διαφέρει ἀπὸ τὰ πρόβατα ποὺ ἀκολουθοῦν τυφλὰ τὸ κριάρι.

265. Πὼς πᾶν οἱ στραβοὶ στὸν Ἄδη; - Ἐνας κοντὰ στὸν ἄλλο.

Ὅταν παραπονεῖται κανεὶς γιὰ κακὸ ποὺ λησμονήθηκε πρὸ πολλοῦ.

266. Πέρσι κάηκε, φέτο μύρισε.

Ὅταν τὰ λόγια ἐνὸς εἶναι πικρὰ ἔστω κι ἂν μᾶς προσφέρῃ κάτι, τοῦ λέμε:

267. Τὰ λόγια σου μὲ χόρτασαν καὶ τὸ φαγί σου φάτο.

Ἀπὸ τὴ δυσπιστία τοῦ Θωμᾶ βγῆκε ἡ ἀλήθεια, πὼς ὁ Χριστὸς ἀνέστη. Ὁ δισταγμὸς σὲ κάθε ποὺ πρέπει νὰ τὸ περιβάλη ἡ πίστη μας, εἶναι ἀναγκαῖος.

268. Ἄκουε μὲ τ' αὐτιά σου καὶ βλέπε μὲ τὰ μάτια σου.

Τόσο δυσκολόβρετη εἶναι ἡ ἀλήθεια, ὥστε:

269. Οὔτε στὰ μάτια σου νὰ μὴν πιστεύῃς.

Ἔστω κι ἂν δὲν τοῦ πρέπει, πάντοτε ὀφείλεται ὁ σεβασμὸς στὸν ἀνώτερό μας.

270. Τὸν καλύτερό σου καὶ γαῖδαρο νὰ τὸν ἰδῆς, καβάλλα μὴν τοῦ μπῆς.

Πολλὲς φορές ὁ γείτονας εἶναι πιὸ χρήσιμος κι ἀπ' ἀδερφὸ.

271. Ἀπὸ τὸ πρωὶ ἅμα σηκωθῆς, τὸ γείτονά σου βλέπεις.

Μὴν ἐπιβουλεύεσαι τὸν ἄλλον, γιατί τὸ κακὸ θὰ γυρίσῃ ἀπάνω σου.

272. Ὅποιος σκάβει λάκκο ἀλλουνοῦ, μπαίνει ὁ ἴδιος μέσα.

273. Ὅποιος σκάβει τάφο ἀλλουνοῦ, σκάβει τὸ δικό του.

Γιὰ νὰ κάνῃ καλὴ δουλειὰ ὁ ἐργάτης, πρέπει νὰ πληρώνεται καλά.

274. Νηστικὸ ἀρκούδι δὲ χορεύει.

Καλύτερο εἶναι νὰ μὴ συναντήσῃς διόλου τὸ «κακό, ἄς ἔχῃς, ἔστω, καὶ τὰ μέσα τῆς θεραπείας.

275. Μήτε τὸ διάβολο ν' ἀπαντήσῃς, μήτε τὸ σταυρό σου νὰ κάμῃς.

Ὅπου κι ἂν πάῃ ὁ ἄνθρωπος, οἱ κίνδυνοι κρέμονται ἀπὸ πάνω του. Λοιπὸν:

276. Πόχει ζωὴ τῆς στεριᾶς, ἔχει καὶ τοῦ πελάγου.

Ἡ δυστυχία εἶναι σπαρμένη σ' ὅλον τὸν κόσμο.

277. Ὅλη ἡ θάλασσα εἶναι ἀρμυρή.

Ὁ γερὸς καὶ δυνατὸς ἄνθρωπος δὲν καταβάλλεται ἀπὸ τὶς δυστυχίες.

278. Ἔχουν ἀνάγκη τὰ βουνὰ ἀπ' τὰ χιόνια!

Καὶ πρὸ πάντων ὁ σκληραγωγημένος.

279. Ὁ βρεμένος, ἀπ' τὴ βροχὴ δὲ φοβᾶται.

Πολλὲς φορές ὁ ἄνθρωπος δὲ διορθώνεται ἀπὸ μιὰ τιμωρία· μὲ τὴ γλῶσσα του δημιουργεῖ κι ἄλλη.

280. Ὅποιος δὲν τοῦ φτάνει μονὸ τὸ πληρώνει διπλό.

Μάταιο νὰ συμβουλευῆς ἄνθρωπο ποὺ δὲ δείχνει διάθεση νὰ σ' ἀκούσῃ.

281. Στοῦ κουφοῦ τὴν πόρτα, ὅσο θέλεις βρόντα.

Εἶναι ἀνώτερος ὁ νοῦς ἀπὸ τὰ γράμματα.

282. Τὰ γράμματα θέλουν κατοικιὰ.

Στὰ ἀδύνατα τί μπορεῖ νὰ κάμῃ κανεὶς;

283. Τὸ μαχαίρι δὲ βαριέται γροθιά.

Ὅπως δεχόμαστε τὰ καλά, νὰ δεχόμαστε καὶ τὰ κακά.

284. Καὶ τὰ καλά δεχόμενα, καὶ τὰ κακὰ δεχόμενα.

Μιὰ δουλειὰ πάει ἐμπρός, ἅμα ἓνας τὴ διευθύνει· μὲ δυὸ διευθυντὲς στραβώνει.

285. Δυὸ ποδάρια δὲ χωροῦν σ' ἓνα παπούτσι.

286. Δυὸ κεφάλια σὲ μιὰ σκούφια δὲ χωροῦν.

Τὶς δικές μας ὑποθέσεις ἀδύνατο νὰ τὶς ξέρῃ, ἄλλος φαρδιὰ πλατιὰ ὅπως ἐμεῖς.

287. Ὅσα ξέρει ὁ νοικοκύρης, δὲν τὰ ξέρει ὁ μουσαφίρης.

Γιὰ κείνα μιλάει πρὸ πάντων ὁ ἄνθρωπος, ποὺ τὸν ἐνδιαφέρουν ἀμέσως.

288. Ὅλοι ἔκλαιγαν τὸν πόνο τους, κι ὁ μυλωνᾶς τ' αὐλάκι.

Ἄμα μιλάει κανένας γιὰ θεραπεία, ὅταν πιὰ εἶναι ἀργά, τοῦ λένε:

289. Σήκου, μαῦρε μ', νὰ φᾶς τὸ Μάη τριφύλλι.

Ἐνα κακὸ δυσκολώτατα διορθώνεται, ἄμα γίνη.

290. Ρίχνει ἓνας μιὰ πέτρα στὴ θάλασσα, μὰ ποιὸς τὴ βγάνει ὕστερα!

«Ἀπὸ τὸ τάξιμο» λένε. «δὲ χάνει ὁ ἄνθρωπος». Γι' αὐτὸ σοῦ «τάζουν λαγοὺς μὲ πετραχήλια» πολλοί. Ἡ παροιμία μᾶς διδάσκει.

291. Ὅπου ἀκοῦς πολλὰ κεράσια, βάστα μικρὸ καλάθι.

Πολλοὶ ἄνθρωποι γιὰ οἰκονομία ἀγοράζουν φτηνὸ πρᾶμα, χωρὶς νάχουν στὸ νοῦ τους πὼς τὸ ἀκριβὸ «τάχει μέσα τὰ λεπτά» καὶ δὲ θυμοῦνται τὶς παροιμίες ποὺ λένε:

292. Τὸ φτηνὸ τὸ κρέας τὰ σκυλιὰ τὸ τρῶνε.

293. Τ' ἀκριβὸ τὸ πρᾶμα εἶναι καὶ φτηνότερο.

Πρῶτα νὰ βοηθᾷ τὸν ἑαυτό του ὁ ἄνθρωπος κι ὕστερα τοὺς ἄλλους.

294. Ὅταν διψᾷ ἡ αὐλή σου, ἔξω νερὸ μὴ χύνης.

295. Πρῶτα βλογάει τὰ γένεια του ὁ παπαῆς.

Καλύτερα ἀποτελέσματα φέρνει ἡ συμβουλή, ἄμα εἶναι πλάγια. Ἔτσι μιλοῦσε κι ὁ Χριστὸς μὲ παραβολές.

296. Τὰ λέω τοῦ παραθυριοῦ, γιὰ νὰ τ' ἀκούη ἡ πόρτα.

297. Γιὰ σὲ τὰ λένε πεθερὰ, γιὰ νὰ τ' ἀκούη ἡ νύφη.

Δὲν μπορεῖ νὰ πάρης ἀπὸ κείνον ποὺ δὲν ἔχει· τὸ λέει ἡ παροιμία:

298. Πιάσ' τὸν κασίδη, πάρ' τὸ μαλλί του.

299. Πᾶρε του τ' ἀμπέλια.

Σὲ ἄνθρωπο ποὺ ἀδιαφορεῖ σὲ ὅλα ὅσα τοῦ εἶναι συμφέροντα, λένε:

300. Ἐννιὰ ἔχει ὁ μῆνας!

Κάθε πρᾶμα στὸν καιρὸ του ἔχει πέραση. Σ' ἄνθρωπο ποὺ νομίζει πὼς μπορεῖ νᾶναι ἀλλιῶς, λέμε:

301. Δὲν εἶν' ὅλη μέρα τ' Ἄη - Γεωργιοῦ

Ὅταν περιμένουμε καὶ πιὸ σπουδαῖο ἀπὸ ὅσα ὡς τώρα ἔγιναν, στὸ ὁποῖο ἓνας δὲ δίνει τὴν πρέπουσα σημασία, λέμε:

302. Στὰ τελευταῖα ξορίζουν τὸ γαμπρό.

Τὰ περασμένα τὰ μεγαλοποιεῖ ὁ νοῦς καὶ φαίνονται πιὸ καλύτερα ἀπὸ τὰ παρόντα, γι' αὐτὸ λέμε:

303. Κάθε πέρσι καὶ καλύτερα.

Ἔσα περνοῦν ξεχάνονται, καὶ γι' αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ λυπᾶται κανένας πολὺ γιὰ τὰ δυστυχήματα.

304. Τὰ περασμένα ξεχασμένα.

Ὁ καιρὸς περνᾷ κι ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ τὸν χρησιμοποιεῖ:

305. Τὸν καιρὸ δὲν τὸν ἔχεις στὸ σακκούλι.

Ἄμα μᾶς κάνουν κάποιο δῶρο ἢ κάποια ἐκδούλευση, καμιὰ ἀντίρρηση δὲν ἀρμόζει. Σὲ κάποιον ποὺ δὲ φυλάει αὐτὸν τὸν κανόνα ταιριάζει ἡ παροιμία:

306. Καποιανοῦ τόταζαν ἓνα γαῖδαρο κι αὐτὸς τὸν κοίταε στὰ δόντια.

Ὁ ἄνθρωπος δὲν κάνει συνήθως δικαία ἐκτίμηση.

307. Πότε θυμᾶσαι τὰ καλύτερο; ἅμα βρῆς τὸ χειρότερο.

Σὲ κάποιον, ποὺ τοῦ ἀναθέτουμε μιὰ δουλειὰ καὶ κείνος δείχνει ἀσυγχώρητη ἀμέλεια, λέμε:

308. Ὅσο ὁ νοῦς μου στὸ χωράφι, τόσο νὰ βρεθοῦν τὰ βώδια.

Σὲ ἀνθρώπους ποὺ ἐπιχειροῦνε πράξεις, ποὺ δὲν τὶς ξέρουν κι ἡ ἐπιχείρησή τους ζημιώνει τρίτον, λένε τὴν παροιμία:

309. Στοῦ κασιδιάρη τὸ κεφάλι ὄλοι μπαρμπέρηδες βγαίνουν.

Ἔνας ποὺ τὸν ἐλέγχουμε πῶς δὲν πετυχαίνει στὶς δουλειές του, μπορεῖ νὰ μᾶς πῆ:

310. Στραβὰ περπατεῖς, κάβουρα! - Γιὰ ἰδὲς καὶ τὴν προκοπή μου!

Ἄμα ἀναγνωρίζη κανεὶς πῶς ἀπὸ ἀνοησία τοῦ δὲν πέτυχε νὰ ἀποκτήσῃ πλοῦτον, μπορεῖ νὰ μᾶς πῆ.

311. Κάμε με γνωστικὸ νὰ σὲ κάμω πλούσιο.

Σὲ κείνον ποὺ κάνει τὴν ἀνάγκη φιλοτιμία, ταιριάζει ἡ παροιμία:

312. Ἡ γάτα ποὺ δὲ φτάνει τὰ ψάρια, κρεμαστάρια τὰ λέει.

Τῆς νύχτας ἡ δουλειὰ γίνεται πιὸ γρήγορα. Ὁ ἄνθρωπος τότε σηκώνεται ὀλοπρόθυμος ἀπὸ τὸν ὕπνο κι ἔχει ὄρεξη νὰ δουλέψῃ.

313. Ὅσο μὲ βοηθάει ἡ νύχτα κι ἡ αὐγή, οὔτε μάννα οὔτ' ἀδερφή.

Τὴ δουλειὰ σου ποτὲ μὴν ἐμπιστεύεσαι στοὺς ἄλλους, γιατί:

314. Τὸ μάτι τοῦ νοικοκύρη προκόβει τὸ χωράφι.

315. Ἔλα τήρα με, μὴ μὲ δουλεύῃς.

Εὔκολα μπορεῖ νὰ διορθώσῃ κάποια ἔλλειψη ἓνας σὲ δουλειὰ ποὺ τὴν ξέρει κατὰ βάθος. Σ' αὐτὸν λέμε:

316. Ὁ κανατὰς ὅπου θέλει κολλάει τὸ χερούλι.

Ὁ ἄνθρωπος πολλές φορές δὲ συμμορφώνεται με μιὰ νέα κατάσταση ποὺ βρῆκε.
Σ' αὐτὸν λέμε:

317. Κατὰ ποὺ σοῦ λαλοῦνε, νὰ χορεύης.

318. Ὅχι ὅπως ἤξερες νύφη, ὅπως ἡῦρες.

Ὅταν ρίχνουν τὴν αἰτία κάθε κακοῦ πάντοτε σὲ κάποιον ἀπὸ προκατάληψη.

319. Ὅλο ἡ νύφη τὰ στραβὰ καρβέλια.

Ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ἀδύνατο ν' ἀφήση παλιές κακὲς συνήθειες.

320. Ὁ λύκος τὴν τρίχα ἀλλάξει, τὴ γνώμη ὄχι.

Πολλὲς φορές με τὴ βία ἔρχονται καλὰ ἀποτελέσματα.

321. Ἡ σφίξη βγάνει τὸ λάδι.

Παρατηρημένο εἶναι πὼς σπάνια τεχνίτης φτειάνει ἐργαλεῖο τῆς τέχνης του γιὰ δική του χρῆση ἢ καὶ δουλειὰ δική του ἐργάτης.

322. Πέθανε ὁ μυλωνᾶς ἀπὸ νερό.

323. Ὁ κουταλᾶς δὲν ἔχει κουτάλι νὰ φάη.

Τὰ ἀγαθὰ εἶναι ἀπὸ τὸ θεὸ προωρισμένα γιὰ ὅλους, ἀρκεῖ νὰ κινηθοῦν γιὰ νὰ τ' ἀποκτήσουν.

324. Ἡ μέρα φέγγει γιὰ ὅλον τὸν κόσμον.

Ὁ ἄνθρωπος ἄς συμμορφώνεται με τὶς περιστάσεις.

325. Ἡῦρες φαί, κάτσε φάε' ἡῦρες ξύλο φεῦγα.

Τὰ κακὰ ἐν περιτροπῆς ἐπισκέπτονται τοὺς ἀνθρώπους· μὴ κατηγορῆς λοιπὸν ἄνθρωπον ὅτι δὲν πρόλαβε κάτι κακὸ ποὺ τὸν ἡῦρε, γιὰτὶ πιθανὸν νὰ πάθης αὔριο καὶ σὺ τὸ ἴδιο:

326. Δανεικά, κυρὰ μ' τ' ἀλεύρια, δανεικὰ καὶ τὰ προζύμια.

Γιὰ νὰ διδάξουμε κάποιον πὼς τὰ καλὰ ἀποχτοῦνται με κόπο κι ὄχι με λόγια, τοῦ λέμε τὴν παροιμία:

327. Μὲ τὸ νοῦ πλουταίνει ἡ κόρη με τὸν ὕπνο ἢ ἀκαμάτρα, κι ὁ ἀκαμάτης με τὰ λόγια, κτίζει ἀνώγεια καὶ κατώγεια.

Ὁ ἄνθρωπος ἀξίζει ὅσο ἀξίζουν τὰ ἔργα του. Ἄμα ἕνας συμβουλευῆ ἄλλους τὰ καλὰ κι αὐτὸς δὲν κάνει ὅσα διδάσκει, τοῦ λέμε:

328. Δάσκαλε ποὺ δίδασκες καὶ νόμο δὲν ἐκράτεις.

Οἱ ἄνθρωποι τρέχουν ν' ἀγοράσουν φτηνὰ πράματα. Τὸ ἐμπόριο κινεῖται ἀπὸ τὴ φτήνια. Γι' αὐτὸ λέει ἡ παροιμία:

329. Ἡ φτήνια τρώει τὸν παρά.

Κάθε τύπος ἔχει τὰ συνήθια του.

330. Κάθε χώρα καὶ ζαμάνι κάθε μαχαλὰς καὶ τάξη.
Δυὸ φορὲς τὸ σφάλμα δὲν ἐπιτρέπεται.
331. Στὸ κοτέτσι δυὸ φορὲς δὲ μπαίνει ἡ ἄλεπού,

www.pentalofo.gr

ΚΕΦ. ΣΤ΄.**ἽΟ Χρόνος. ἽΗ Φύση. Οἱ Καιροὶ.**

Πολλὲς παροιμίες ἔχει ὁ λαὸς γιὰ τοὺς μῆνες· γιὰ τὶς τέσσερις ἐποχὲς τοῦ ἔτους γιὰ τὶς καιρικὲς καταστάσεις. Αὐτὲς βοηθοῦνε γιὰ τὸ εὐκόλο πέρασμα τοῦ βίου μας κι εἶναι ἀνάγκη νὰ τὶς θυμόσαστε. Πῶς γίνεται τὸ ἔτος, τὸ λέει ἡ παροιμία:

332. ἽΗ μέρα θρέφει τὸ μῆνα κι ὁ μῆνας τὸ χρόνο.

ἽΗ ἀνοιξη μυρίζει τὸ Φλεβάρη ἀκόμα, ποῦναι ὁ τελευταῖος μῆνας τοῦ χειμῶνα. Μᾶς δείχνει κι αὐτὸς τὴν κακία του μὲ τὰ χιόνια, ἀλλὰ τώρα ξυπνάει ὁ βάτραχος καὶ κάνει τὴ συναυλία του τὸ βράδυ στὰ νερὰ μέσα. Τῆς ἰτιᾶς τὰ φυλλαράκια προβάλλουν. Ἀκούεται κάποιον μονότονον τραγούδι τ' ἀηδονιοῦ, ποῦ γυρίζει. Τώρα ἄθελα θυμούμαστε τὴν παροιμία²:

333. ἽΟ Φλεβάρης φλεβίση, κακίση, ἀνοιξη θὰ μυρίση.

Στὴ μεγάλη σαρακοστὴ ποῦ ἀρχίζει ἀπὸ τὶς μεγάλες ἀποκριὲς καὶ τελειώνει τὴ Λαμπρὴ πάντα εἶναι ὁ Μάρτης μέσα. Μᾶς τὸ λέει ἡ παρακάτω παροιμία. ἽΗ ἴδια ἐφαρμόζεται στὸ βίον μας γιὰ ἄνθρωπον ποῦ εἶναι ἀδύνατον νὰ λείπη ἀπὸ κάποια καλὴ ἢ κακὴ δουλειά.

334. Λεῖπει ὁ Μάρτης ἀπ' τὴ σαρακοστὴ;

ἽΟ Μάρτης καμιά φορὰ μᾶς κάνει νὰ λησμονήσουμε πῶς βρισκόμαστε στὴν ἀνοιξη. Κακιώνει καὶ μᾶς κρυώνει πολὺ.

335. Εὐλα ὄλον τὸν Μάρτη φύλαγε κι ὡς τ' Ἀπριλιοῦ τὶς δώδεκα.

Τὰ ρόδα καὶ τὰ πολλὰ λουλούδια δυὸ μῆνες πρὸ πάντων τὰ κουβαλοῦν.

336. Ἀπρίλης μὲ τὰ λούλουδα κι ὁ Μάης μὲ τὰ ρόδα.

Ἀπρίλης κι ὁ Μάης εἶναι ἀνοιξη, ἀλλὰ κοντὰ στὸ καλοκαίρι.

337. Ἀπρίλης κι ὁ Μάης κοντὰ στὸ θέρος.

ἽΗ εἰσοδεία εἶναι πλούσια, ἂν ὁ καιρὸς τὸ καλέση.

338. ἽΑν βρέξη Ἀπρίλης δυὸ νερὰ
κι ὁ Μάης ἄλλο ἕνα,
χαρὰ σὲ κείνον τὸ ζευγὰ
πόχει πολλὰ σπαρμένα.

2 Φῶς ἀπὸ τοὺς μύθους μας. 4

Οἱ χωριάτες, μὲ ἀξιέπαινη βέβαια πρόνοια, ἀπὸ τὸ καλοκαίρι μαζεύουν τὸ κάθε τί ποὺ τοὺς χρειάζεται γιὰ νὰ περάσουν τὴ χρονιά. Οἱ προμήθειες αὐτὲς ὅμως σιγὰ σιγὰ ἐξαντλοῦνται καὶ συμβαίνει τὸ Μάη καὶ Θεριστὴ νὰ μὴν ἔχουν τὰ χρειαζόμενα γιὰ τὴ ζωὴ τρόφιμα. «Ἡ μεγαλύτερη πείνα, λένε, εἶναι, ἅμα σμίγουν τὰ δύο ψωμιὰ» δηλ. Μάη καὶ Θεριστὴ. Νὰ πῶς τὸ λέει ἡ παροιμία.

339. Ὁ Μάης ἔχει τὴν ἀκοή κι ὁ Θεριστὴς τὴν πείνα.

Τὸ καλοκαίρι γίνονται ὅλες οἱ γεωργικὲς δουλειές. Ὁ μῆνας Αὐγούστος εἶναι ὁ πιὸ καλός, γιατί τότε βρίσκονται ὅλα στὴν ἀκμὴ τους καὶ πλούσια τ' ἀπολαύει ὁ ἄνθρωπος.

340. Ὁ Θεριστὴς θερίζει
ὁ Ἄλωνάρης ἀλωνίζει·
κι ὁ Αὐγούστος ξεμαδαρίζει.

341. Αὐγούστε, καλέ μου μῆνα.
Αὐγούστε τραπεζοφόρε,
νάσουν τρεῖς φορὲς τὸ χρόνο.

(γιατί;)

Ἀλλὰ ὁ Αὐγούστος εἶναι καὶ πρόδρομος τοῦ κρύου χινοπώρου.

342. Ἦρθ' ὁ Αὐγούστος, πάρ' τὴν κάπα σου. Ἀπὸ Αὐγούστο
χειμῶνα κι ἀπὸ Μάρτη, καλοκαίρι.

Ἡ ξηρασία τοῦ Μάη εὐνοεῖ τ' ἀμπέλια.

343. Μάης ἄβρεχος, μοῦστος ἄμετρος.

Στὶς 20 τοῦ Ἰουλίου συνήθως φαίνονται οἱ πρῶτες ὄριμες ρᾶγες στ' ἀμπέλια· τότε μόλις σὲ μαντήλι μπορεῖ νὰ βάλῃ κανεὶς σταφύλια· εἶναι λίγα. Ἀλλὰ τοῦ Σωτήρος (6 Αὐγ.) καὶ κοφίνι γεμίζει.

344. Τ' Ἄη - Λιὸς μὲ τὸ μαντήλι τοῦ Σωτήρος μὲ τὸ κοφίνι.

Τὸν Ἄη Δημήτρη (Ὀκτώβριο) ἔχουμε τὸ γαϊδουροκαλοκαιράκι, ποὺ λένε.

345. Ἄη - Δημητράκη
μικρὸ καλοκαιράκι.

Ὁ Ἅγιος Δημήτριος ἔρχεται στὶς 26 Ὀκτωβρίου.

346. Ἅγιος Δημήτρης ἔρχεται τὰ χιόνια φορτωμένος.

Ὁ χρόνος τῆς σπορᾶς τῶν κουκιῶν εἶναι κατὰ τὶς 18 Ὀκτωβρίου, ποὺ γιορτάζουμε τὸν Ἀπόστολο Λουκᾶ.

347. Τ' Ἀγίου Λουκᾶ
σπεῖρε τὰ κουκιά,

Συνέχεια ἀπ' τὴν ἀρχὴ τοῦ Δεκέμβρη γιορτάζουμε πρῶτα τὴν Ἅγια Βαρβάρα (4), ἔπειτα τὸν Ἄη - Σάββα (5) καὶ στὶς 6 τὸν Ἄη - Νικόλα.

348. Ἅγια Βαρβάρα μίλησε κι ὁ Σάββας ἀπολοήθη:
Μαζέψτε ξύλα κι ἄχυρα
καὶ σύρτε καὶ στὸ μύλο,
γιὰ τ' Ἄη - Νικόλας ἔρχεται
στὰ χιόνια φορτωμένος.

Τὸν Ἄη - Ἀντρέα γιορτάζουμε στὶς 30 τοῦ Νοέμβρη. Ρώτησαν κάποτε ἕναν τσοπάνη:

349. Βλάχο μ' πότε κρύωσες; - Αὐτοῦ κοντὰ τ' Ἄη - Ἀντριός, τοῦ γέρο-Νικολάου.

Τὰ Χριστούγεννα τὰ γιορτάζουμε 25 τοῦ Δεκέμβρη.

350. Μπρὸς πίσω τὰ Νικολο-Βάρβαρα πέφτουνε χιόνια τάρταρα.
Μπρὸς πίσω τοῦ Χριστοῦ
τὰ Νικολο-Βάρβαρα
βαρὺς χειμῶνας γίνεται.

Στὶς 14 τοῦ Νοέμβρη ἀποκρεύουμε γιὰ τὰ Χριστούγεννα. Τὴν ἡμέρα αὐτὴ γιορτάζεται ὁ Ἄη - Φίλιππας.

351. Ὁ Φτωχὸς ὁ Φίλιππας ὅλη μέρα δούλευε καὶ τὸ βράδυ ἀπόκρευε.

352. Ὁ Φτωχὸς ὁ Φίλιππας στὸ χωράφι ἀπόκρευε.

Γεωργικὲς γνώσεις μαθαίνουμε ἀπὸ τὶς παρακάτω παροιμίες:

353. Ὅταν ἀρχίση ὁ Αὐγουστος νὰ βαρυχειμῶνιάση,
ὁ γεωργὸς τ' ἀλέτρι του ἀμέσως ἄς ταιριάση.

(γιατὶ τώρα ἀρχίζει ἡ σπορὰ τοῦ σιταριοῦ)

354. Ἄλωνάρης τ' ἀλωνίζει
κι Αὐγουστος τὰ ξεχωρίζει.

(τὰ σπαρτὰ δηλ.)

Τὸν Ἄλωνάρη ἢ βροχὴ κανένα ἀπ' τὰ σπαρτὰ δὲν ὠφελεῖ· μάλλον βλάβει.

355. Στὸ κακορίζικο τὸ χωριὸ τὸν Ἄλωνάρη βρέχει.

ΚΕΦ. Ζ΄.**Αἰνίγματα**

Τὰ αἰνίγματα γυμνάζουν τὸ νοῦ νὰ βρῖσκη μιὰ ἀλήθεια ποῦναι κρυμμένη μέσα τους. Στὸ τέλος ἔχουμε τὴ λύση ποὺ ταιριάζει στὸ καθένα αἰνίγμα. Κοιτάξτε τὸν ἀριθμὸ κι ἀπαντᾶτε.

1

Ἄετὸς νυχᾶτος
κουτσοποδαρᾶτος,
«περπατεῖ καὶ κραίνει
τὴ δικαιοσύνη.

(τὶ εἶναι;)

2

Ἄσπρο εἶναι σὰν τυρὶ
καὶ τυρὶ δὲν εἶναι καλοὶ
κουτσοὶ τὸ ἔχουνε
στὴ τάβλα δὲν τὰ βάζουνε.

(τὶ εἶναι;)

3

Μακρὺς, μακρὺς καλόγερος
καὶ κόχκαλα δὲν ἔχει.

(τὶ εἶναι;)

4

Ἀπὸ μητέρα κόκκινη
γεννιῶμαι παιδὶ μαῦρο
φτερὰ δὲν ἔχω, μὰ πατῶ
τὰ σύννεφα γιὰ νάβρω.

(τὶ εἶναι;)

5

Τὸ φεῖδ' εἶναι στὴ θάλασσα
κι ἡ θάλασσα στὸ φεῖδι
καὶ στοῦ φειδοῦ τὴν κεφαλὴ
ὁ ἥλιος ἀνατέλλει.

(τί εἶναι;)

6

Ὅλη μέρα κρέμεται
καὶ τὸ βράδυ χαίρεται

(τὶ εἶναι;)

7

Τὸ φεῖδι ρωτᾷ τὴ θάλασσα
κι ἡ θάλασσα τὸ φεῖδι
καὶ στοῦ φειδιοῦ τὴν κεφαλή
καράβιν ἀρμενίζει.

(τὶ εἶναι;)

8

Χιλιότροπο, χιλιόκομπο,
χίλια νὰ τὸ πῆς,
νὰ τὸ βρῆς.

(τὶ εἶναι;)

9

Χιλιόδεμα, χιλιόκομπο,
χίλια νὰ τὸ πῆς,
καὶ νὰ μὴν τὸ βρῆς.

(τί εἶναι;)

10

Στὴν κάμινο ἐμπῆκα - σὰν τοὺς τρεῖς παῖδες³
καὶ στὴ ζωὴ μου τὰ πάντα ἐδρόσιζα
Ἄνθρωπος δὲ βρέθηκε
νὰ θάψη τὸ κορμί μου.

(τί εἶμαι;)

11

Αἶμα καὶ τομάρι ἔχει
μὰ οὐρὰ δὲν ἔχει.

(τὶ εἶναι;)

12

Ἀνάμεσα σὲ δυὸ βουνὰ
κάθετ' ἡ Μάρθα καὶ μιᾶ
καὶ μιᾶ τὰ φράγγικα
καὶ τὰ μουσουλμάνικα.

(τὶ εἶναι;)

19

3 «Οἱ τρεῖς παῖδες» τῆς Π. Διαθήκης.

Ἄνεβαίνει κατεβαίνει
καὶ χωρὶς νὰ τρώη παχαίνει
μοναχὰ στριφογυρίζει
τὴν κοιλίτσα του γεμίζει.

(τὶ εἶναι;)

14

Ἄνοιγοκλειοῦν οἱ κάμαρες
κι ὁ κρότος δὲ γροικιέται

(τὶ εἶναι;)

15

Ἄπὸ πάνω σὰν τηγάνι,
ἀπὸ κάτω σὰ βαμπάκι
κι ἀπὸ πίσω σὰν ψαλλίδι.

(τὶ εἶναι;)

16

Ἀσπρο εἶναι τὸ χωράφι
καὶ μελαχρινὸς ὁ σπόρος
καὶ μιλεῖ καὶ συντυχαίνει
μετὰ κεῖνον ποὺ τὰ σπέρνει.

(τί εἶναι;)

17

Ἄσπρος κάμπος, μαῦρα βώδια·
χαρὰ στὸ νιὸ ποὺ τὰ λαλεῖ.

(τί εἶναι;)

18

Τρεῖς τρεῖς τὴν πιάνουν καὶ γεννᾶ
μ' ἀλήθεια πρῶτα πίνει
μαῦρα τὰ κάνει τὰ παιδιὰ,
καὶ πίσω της τ' ἀφήνει.

(τί εἶναι;)

19

Ἄφυχος ψυχὴ δὲν ἔχει
καὶ ψυχὲς παίρνει καὶ τρέχει.

(τί εἶναι;)

20

Ἔχω ἓνα κασελάκι, πόχει νύφη καὶ γαμπρὸ
πεθερὰ καὶ πεθερό.

(Τί εἶναι;)

21

Γύρω γύρω κάγκελα
στή μέση παίζει Φράγκος

(τί εἶναι;)

22

Στὰ δάσος ποὺ ἐπήγαινα
θηρίον συναπάντησα
ποῦχε πέντε κεφαλές
τέσσερες ἀναπνοές
κι ἕκατὸ νύχια.

(τί εἶναι;)

23

Γαῖδουρίτσα φορτωμένη
στή σπηλίτσα μέσα μπαίνει

(τί εἶναι;)

24

Γούρνα μου πελεκητὴ
μαρμαρένια καὶ χυτὴ,
πόχεις μαῦρα ψάρια μέσα
καὶ γλυκὸ κρασί.

(τί εἶναι;)

25

Γυρίζει γυρίζει
καὶ στή γωνιὰ καθίζει.

(τί εἶναι;)

26

Δυὸ ἀδέρφια ἀγκαλιασμένα
σὲ σεντουκάκι εἶναι κλεισμένα.

(τί εἶναι;)

27

Ἔχω ἓνα κουτί,
κι ἔχει κάτι τὶ
σὰν ἐβγῆ τὸ κάτι τί,
τὶ τὸ θέλω τὸ κουτί;

(τί εἶναι;)

28

Ἴσιο ἴσιο εἶναι σὰν κερὶ
κι ἡ φωνή του βροντερή.

(τί εἶναι;)

29

Κούφιο κορμὶ
Δράκου φωνή.

(τί εἶναι;)

30

Κλειῶ τὸ σπίτι μου
καὶ κλέφτη πάντα βρίσκω μέσα.

(τί εἶναι;)

31

Μ' ἓνα ταψάκι βούτυρο
ὅλον τὸν κόσμον ἀλείβω.

(τί εἶναι;)

32

Ὅτι εὕρει κατατρώγει
κι ἂν βρῆ νερό, ψοφᾶ.

(τί εἶναι;)

33

Σὲ κῆπο δὲ φυτεύεται,
σὲ περιβόλι ὄχι,
ὁ βασιλιάς τὸ γεύεται
κι ὅλος ὁ κόσμος τόχει.

(τί εἶναι;)

34

Σκύφτω, κόφτω τὸ δεντρί,
βρίσκω νύφη καὶ γαμπρὸ
πεθερὰ καὶ πεθερό.

(τί εἶναι;)

35

Τέσσερα ἀδέρφια ἀγκαλιασμένα
σὲ σεντουκάκια εἶναι κλεισμένα.

(τί εἶναι;)

36

Στέκεται ὁ τριπόδης
καὶ καβαλικεύει ὁ μαῦρος.

(τί εἶναι;)

37

Τρέχει πάει πάει
καὶ στὰ πίσω δὲν κοιτάει.

(τί εἶναι;)

38

Μακρὺς, μακρὺς καλόγερος
καὶ πίσω δὲ γυρίζει.

(τί εἶναι;)

39

Χιλιοτρύπητο λαγήνι,
καὶ σταλιὰ νερό δὲ χύνει.

(τί εἶναι;)

40

Ὁ παπὰς κι ἡ παπαδιά
ὁ Μανόλης καὶ ἡ Μαριά,
ἔξ αὐγὰ ἐψήσανε
καὶ τὰ μεραστήκανε.
Πόσα ἔφαγε ὁ καθέννας;

41

Ἐνας πύργος ἀψηλός,
Ἔχει δυὸ παραθυράκια.

(τί εἶναι;)

42

Καλαγκαθένιο μαντρι
καὶ μέσα κόκκινα γίδια.

(τί εἶναι;)

43

Μιὰ κόκκινη γελαδίτσα
πίνει νερὸ καὶ ψοφάει,
τρώει κλαρὶ καὶ ζῆ.

(τί εἶναι;)

44

Ἐνα εἶδος κοπιάζει ἀδιάκοπα ὅλη τὴν ἡμέρα
καὶ τὸ βράδυ μετράει τ' ἀστέρια.

(τί εἶναι;)

45

Εἶναι ἓνα πρᾶμα, ποὺ ἅμα δένεται,
τρέχει· ἅμα τὸ λύης κάθεται.

(τί εἶναι;)

46

Εἶναι ἓνα πρᾶμα ποὺ χύνεται μέσα στὴ γῆ
κάπου ἐδῶ ἐκεῖ φαίνεται,
κάπου δῶ κεῖ χάνεται.

(τί εἶναι;)

47

Ἐνα εἶδος πάει ράχη, ράχη.

(τί εἶναι;)

48

Εἶναι ἓνα πρᾶμα, ποὺ ἀκοῦς τὸ βρόντο του μέσα
στὸ λόγγο, ἀλλὰ δὲν τὸ βλέπεις.

(τί εἶναι;)

49

Κλειδῶνεις μανταλώνεις
κι ὁ κλέφτης, πάλι μέσα.

(τί εἶναι;)

50

Ἀκόκκαλος καὶ ἄφωνος
τὴ θάλασσα περνάει.

(τί εἶναι;)

51

Ἐνα κριάρι μὲ δώδεκα προβιές.

(τί εἶναι;)

52

Χίλιοι μύριοι καλογέροι
σ' ἓνα ράσο τυλιγμένοι.

(τί εἶναι;)

53

Εἶναι κοντὸς κοντούτσικος
παλουκοφορτωμένος.

(τί εἶναι;)

54

Ψηλός, ψηλός καλόγερος
καὶ κόκκαλα δὲν ἔχει.

(τί εἶναι;)

55

Ἔσπασα πάγο κι ηῦρα ἀσήμι,
κι ἀπὸ μέσ' ἀπ' τὸ ἀσήμι
ἓνα κομμάτι μάλαμα.

(τί εἶναι;)

56

Πῆγα στὸ χαμόλογγο
κι ηῦρα χαμοπέρδικα,
τὰ φτερά της ἔτρωγα,
τὸ κορμί της πέταγα.

(τί εἶναι;)

57

Ἔνας παπὰς ἔχει τὰ γένεια του
στὴ γῆς κι αὐτὸς ἀπάνω.

(τί εἶναι;)

58

Ἔχω ἓνα ἀρνάκι
καὶ στέκεται σ' ἓνα ποδαράκι.

(τί εἶναι;)

59

Γύρω, γύρω θάλασσα
στὴ μέση φωτούλα.

(τί εἶναι;)

60

Στέκομαι, ἄμα σὺ στέκεσαι,
κουνιοῦμαι, ἄμα κουνιέσαι·
ἀδύνατο νάρθῶ κεῖ ποὺ δὲν εἶσαι.

(τί εἶναι;)

61

Ἔδῶ κραίνω καὶ στὴν πόλη ἀκούεται.

(τί εἶναι;)

62

Νύφη ἀνεβαίνει, χήρα κατεβαίνει.

(τί εἶναι;)

63

Παρατσακλὸς πατέρας,
ἔμορφο παιδί, τρελλὸ ἀγγόνι.

(τὶ εἶναι;)

64

Καλαγκαθένιο τὸ μαντρί·
κόκκινα γίδια·
ὁ πιστικὸς ποὺ τὰ φυλάει
στὴ χούφτα τὰ ταΐζει.

(τὶ εἶναι;)

www.pentalofo.gr

ΚΕΦ. Η΄.**Λύσεις Τῶν Αἰνιγμάτων**

1. = Τὸ καντάρι.	36. = ἡ σιδεροστιὰ ἢ πυροστιὰ.
2. = Τὸ σαπούνι.	37. 38. = τὸ ποτάμι.
3. 4. = ὁ καπνός.	39. = τὸ σφουγγάρι.
5. 6. = ὁ λύχνος.	40. = Ἔφαγε τρία.
7. 8. = τὸ δίχτυ.	41. = ὁ ἄνθρωπος μὲ τὰ δυό του μάτια.
9. 10. = ἡ λαγήνα.	42. = τὸ κάστανο.
11. = ὁ φύλλος.	43. = ἡ φωτιά.
12. = ἡ γλῶσσα.	44. = ἡ βουκέντρα τοῦ ζευγολάτη.
13. = τὸ ἀδράχτι.	45. = τὰ παπούτσια.
14. = τὰ μάτια.	46. = τὸ γυννί.
15. = τὸ χελιδόνι.	47. = τὸ φαλλίδι.
16. 17. = τὰ γράμματα.	48. = τὸ τσεκούρι τοῦ ξυλοκόπου.
18. = ἡ πέννα.	49. = ὁ ἥλιος.
19. = τὸ παπόρι.	50. = ὁ καπνὸς τοῦ παποριοῦ.
20. = τὸ καρύδι.	51. = τὸ κρεμμύδι.
21. = ἡ γλῶσσα μὲ τὰ δόντια	52. = οἱ πρόκες μὲ τὰ κεφαλάκια τους.
22. = νεκρὸς ποὺ πᾶνε νὰ τὸν θάψουν.	53. = ὁ σκαντζόχερος μὲ τὰ ἀγκάθια του.
23. = τὸ κουτάλι ποὺ μπαίνει στὰ στόμα.	54. = ἐπίσης ὁ καπνός.
24. = τὸ καρπούζι (χειμωνικό).	55. = τὸ αὐγό.
25. = τὸ σάρωμα· ἢ σκούπα.	56. = τὸ σταφύλι.
26. = τὸ μύγδαλο.	57. = τὸ κρεμμύδι.
27. = τὸ κεφάλι μὲ τὸ μυαλό.	58. = τὸ καμπρολάχανο.
28. 29. = τὸ τουφέκι.	59. = τὸ καντήλι.
30. 31. = ὁ ἥλιος.	60. = ἡ σκιά.
32. = ἡ φωτιά.	61. = ἡ ἐπιστολή.
33. = τὸ ἄλατι.	62. = ἡ ἀναμένη σπίθα.
34. 35. = τὸ καρύδι.	63. = τὸ κλῆμα, τὸ σταφύλι, ἢ μέθη.
	64. = Ἡ ἐκκλησιά, αὐτοὶ ποῦναι μέσα, ὁ παπάς, ἀντίδωρο ποὺ τοὺς μεράζει.

ΚΕΦ. Θ΄.

Γλωσσοδέτες

Γιὰ νὰ συνηθίζη ὁ ἄνθρωπος νὰ προφέρῃ εὐκόλα τὶς λέξεις, μπορεῖ νὰ λήῃ τοὺς γλωσσοδέτες.

1

Βράχο, βράχο πήγαινα
καὶ μάζωνα βραχόσπαρτο.

2

Καπνός, παντοπάγκαπνος
τῆς παγκαπνιαῖς τὰ φύλλα.

3

Ἄσπρη πέτρα, ξέξασπρη
κι' ἀπ' τὸν ἥλιο ξεξασπρότερη.

4

Τὸ κρεμμύδι στὴν κοπριά πῶς δὲν
ἐχρεμμυδοπρόκοψε.

5

Κατάρτι, καταρτότροπα
σκουληκομερμηγκότροπ.

6

Τοῦ γαμπροῦ μας τὸ μαντίλι
λιανοχοντρόξομπλο.

7

Επεθύμησα νὰ φάω καρδαμοψωμόσπειρο.

8

Τῆς ἀλεποῦς τὴν οὐρά, ποιὸς τὴν
ἐσφιξεξεροκομποθηλύκωσε;

9

Ἡ συκιά μας ἢ γυρτή
ἢ πευκολευχοτσουκαλωτή.
Κάνει τὰ σῦκα τὰ γυρτὰ τὰ
πευκολευχοτσουκαλωτά.

10

Ὁ τζίντζιρας, ὁ μίντζιρας
ὁ τζίντζιμιντζυχόντζιρας,
ἀνέβηκε στὴν τζίντζιριά, τὴ μιντζιριά
στὴν τζίντζιμιντζιχοντζιριά.
Κι ἔφαγε τὰ τζίντζιρα, τὰ μίντζιρα τὰ
τζίντζιμιντζιχόντζιρα.

11

Βαρέλι, νεροβάρελο, ποιὸς σὲ νεροβαρελόδεσε;
- Ὁ γυιὸς τοῦ νεροβαρελοδετῆ
μὲ νεροβαρελόδεσε.
- Νάχα γὼ τὰ σύνεργα,
τοῦ γυιοῦ τοῦ νεροβαρελοδετῆ
καλύτερα θὰ σὲ νεροβαρελόδενα.

12

Ἐκκλησιὰ μολυβωτῆ
μολυβοκαγκελλοπελεκητῆ.
Ποιὸς τὴν ἐμολύβωσε,
μολυβοκαγκελλοπελέκησε;
- Ὁ γυιὸς τοῦ μολυβωτῆ,
μολυβοκαγκελλοπελεκητῆ,
θα τὴν μολυβοκαγκελλοπελέκαγε καλύτερα.

13

(καὶ παραλλαγή)

Μιὰ ἐκκλησιὰ

σκεπαρνομολυβοκοντυλοκαγκελλογυαλοπελεκητή.

Ποιὸς τὴ

σκεπαρνομολυβοκοντυλοκαγκελλογυαλοπελέκησε;

Ὁ γυιὸς τοῦ

σκεπαρνομολυβοκοντυλοκαγκελλογυαλοπελεκητή.

Ἄν ἤμουνά ἐγὼ γυιὸς τοῦ

σκεπαρνομολυβοκοντυλοκαγκελλογυαλοπελεκητή,

θὰ

σκεπαρνομολυβοκοντυλοκαγκελλογυαλοπελέκαγα

καλύτερα ἀπ' τὸ γυιὸ τοῦ

σκεπαρνομολυβοκοντυλοκαγκελλογυαλοπελεκητή.

14

Πῆγα στὴ θειὰ μου Σερδιλίνα, Μερδιλίνα

Σερδομιρδοκορδαλίνα.

Νὰ μοῦ δώση μέρδιλα, σέρδιλα

σιρδομιρδοκόκκαλα.

Μοῦπ' ἡ θειὰ μ' ἡ Σερδελίνα:

Μερδιλίνα, Σερδομιρδοκοκκαλίνα

σῦρε στὸ μπάριμα σου τὸ Σερδιλή, Μερδελή,

Σερδομιρδοκοκκαλή.

- Πῆγα στὸ μπάριμα μ' τὸ Σερδιλή, Μερδελή,

Σιρδομερδοκοκκαλή· καὶ μοῦπε:

ν' ἀνεβῶ στὴ σερδιλιά, μερδιλιά,

σιρδομιρδοκοκκαλιά.

Νὰ φάω σέρδιλα, μέρδιλα,

σερδομερδοκόκκαλα.

Ἄνέβηκα ἀπὸν στὴ σερδιλιά, μερδιλιά,

σερδομερδοκοκκαλιά·

Νὰ φάω σέρδιλα, μέρδιλα,

σερδομερδοκόκκαλα.

Κ' ἔπεσ' ἀπ' τὴ σερδιλιά, μερδιλιά,

σερδοφιερδοκοκκαλιά.

ΚΕΦ. Ι΄.**Ποιές ιδέες ἀντιπροσωπεύουν οἱ παροιμίες.**

(Οἱ ἀριθμοὶ εἶναι παραπομπές).

Ὁ θεὸς ὄλα τὰ βλέπει.	1-2
Ἡ οὐσία τοῦ θεοῦ.	3-8
Ἡ βοήθεια τοῦ θεοῦ.	9-15
Παραπάνω ἀπ' ὄλα ὁ θεός.	16
Ὁ ἐκκλησιασμός.	17
Σέβας στοὺς γονεῖς.	18-21
Ἡ ἀξία τῆς πατρίδας.	22-27
Ἡ ἀθωότητα.	28
Ἡ οἰκονομία.	29-35
Οἱ καλοὶ τρόποι.	36-37
Ἡ οἰκονομία στὰ λόγια.	38-41
Ἡ καλὴ συναναστροφή.	42-46
Ἡ ἀξία τῶν γραμμάτων.	47-50
Ἡ ἀξία τῆς ἐργασίας.	51-61
Ἡ τάξη.	62-64
Ἡ πρόνοια.	65-73
Ὁ ἔπαινος.	74
Ἡ καθαριότητα.	75-77
Ἡ φρονιμάδα.	78-81
Ἡ τιμὴ.	82
Ἡ ἐλεημοσύνη.	83-84
Ἡ ἀνθρώπινη δικαιοσύνη.	85-86
Ἡ εἰρήνη.	87
Ἡ εὐγένεια.	88
Ἡ ταπεινοσύνη.	89
Ἡ ἀλήθεια.	90-95
Ἡ εὐγνωμοσύνη.	96
Ἡ πονηριά.	97
Ἡ φιλαργυρία καὶ σπατάλη.	98-101

Ἡ κολακεία καὶ φιλοκατηγορία.	102-107
Ἡ πολυλογία.	108
Ἡ κακὴ συναναστροφή.	109-113
Ἡ ἀγραμματοσύνη.	114
Ἡ ὀκνηρία.	145-129
Ἡ ἀταξία.	130-131
Ἡ ἀπρονοησία.	132-134
Ἡ ἀδικία.	135-138
Ἡ ἀγένεια.	139
Ἡ περηφάνεια.	140-142
Τὸ ψεῦδος.	143-145
Ἡ ἀγνωμοσύνη.	146
Τὸ δυσκολογνώριστο τοῦ ἀνθρώπου.	147-148
Ἡ γνωριμία τοῦ ἀνθρώπου ἀπ’ τὰ λεγόμενα.	149
Ἡ φιλία.	150-153
Ἡ συγγένεια.	154
Ὁ θυμὸς.	155
Ἡ βία.	156-157
Ἡ δυσφημία.	177
Ἡ ὑπακοή τῶν παιδιῶν στοὺς γονεῖς.	178-181
Ἡ ἀναστροφή τῶν παιδιῶν.	182-183
Τὸ χρέος.	184
Ἡ εὐκαιρία.	185
Ἄξια τῆς τέχνης.	199-205
Ἡ λήθη.	211-212
Ἡ ἀξία τῶν παθημάτων.	214-216
Ἡ συνήθεια.	217-220
Ἀστασία ἀνθρωπίνων.	223-224
Ἡ ἰσχυρογνωμοσύνη.	225-226
Ἡ Ἀλληλοβοήθεια.	234-235
Ἡ ἀγάπη τῶν ὁμοίων.	240-241
Ἡ ἀνταπόδοση.	244-248
Ἡ φύση δὲ μεταβάλλεται.	254-255
Ἡ ἐχεμύθεια.	256-258
Ἡ δυσπιστία.	268-269
Σέβας στοὺς ἀνωτέρους.	270
Ἡ βοήθεια τοῦ ἑαυτοῦ μας.	294-295

Ἡ συμμόρφωση μὲ τὶς περιστάσεις.	317-318
Ἡ ἀσυμφωνία τῶν πράξεων μὲ τὰ λόγια.	328
(παραλείψαμε ἀνάμεσα ἐκεῖνες τὶς παροιμίες ποὺ δὲ βγάνουν ἰδέα.)	

www.pentalofo.gr

Σημείωση

Τὶς πιδὸ πολλὰς ἀπ' τὶς παροιμίες τῆς πῆρα ἀπ' τοῦ Πολίτη τοὺς τόμους καὶ τῆς Λαογραφίας τὰ τεύχη. Τὶς ἄλλες διάλεξα στὸ λαογραφικὸ ἀρχεῖο ἀπ' τὶς παλιὰ δημοσιευμένες τοῦ Βενιζέλου καὶ τὶς ἀδημοσίευτες τῶν δελτίων. Κάμποσες πάλι τὶς πῆρα ἀπὸ δικές μου συλλογές στὸ ἀρχεῖο τοῦ ἱστορικοῦ Λεξικοῦ. Δύσκολο μοῦ εἶναι νὰ δηλώσω τὴν προέλευση καθεμιᾶς παροιμίας· ἀλλὰ γιὰ τὸ σκοπὸ τοῦ ἔργου τούτου εἶναι εὐτυχῶς περιττὴ μιὰ τέτοια ἐπιστημονικὴ δουλειά. Ἀπ' τὰ αἰνίγματα τρία - τέσσερα εἶναι δικά μου· τ' ἄλλα τὰ πῆρα ἀπὸ τὰ τεύχη τῆς Λαογραφίας καὶ τὰ περισσότερα πατρίδα ἔχουν τὰ Κύθηρα. Ἐπίσης κι οἱ γλωσσοδέτες βρίσκονται στὰ δελτία τῆς Λαογραφίας.

ΤΕΛΟΣ

Τὸ βιβλίο διαμορφώθηκε σὲ ψηφιακὴ μορφή ἀπὸ ἀντίτυπο
γιὰ τὶς ἀνάγκες τῆς ἱστοσελίδας www.pentalofo.gr

www.pentalofo.gr